LUTHERI Catechismus/

Öfwersatt
på
American - Virginiske
Språket.

Stockholm/
Tryckt vthi thet af Kongl. Maytt. privileg.
BURCHARDI Tryckeri/af J. J. Genath/ f.

Anno M DC XCVI.

Förtalet.

BLand the åthskillige Medel / som til Hednin-garnas och the Otro-gnas omwändelse bru-kas / är förspordt / at igenom Gudz tilhiälp / the Gudelige Böcker och skriffter / som medelst Christelige Re-genters och mild Öfwerhets förs org warda vppå Hedningarnas språk öfwersatte och til trycket befordr ade / en märkelig nytta skaffa til then san-na Christeliga Religionens fortplan-tande och vthwidgande hoos Mu-hammedaner, Hedningar och Judar / så at många tusende arme siälar blif-wa therigenom vthi alle werldsens

ändar hulpne / och til sanningenes kundskap dragne. Ty sedan then Helige Skrifts Böcker äre på Asiatiske / Africaniske och Americaniske Nationers tungomål så wäl vthi Oriente som Europa öfwersatte och publicerade wordne / och jämwäl Gudelige Böcker / Catechismer och Christelige Trones Förklaringar vthgifne; måste och the otrogne Turkar och Muhammedaner begynna at fälla ett lindrigare omdöme om Gudz Ord och then Christeliga Troon / emedan the thes innehåld nu rätteligen fatta kunna af then Hel. Bibel som Albertus Bobovius eller Ali-Beigh, Muhammedis IV. Interpres på thet Turkiske språket öfwersatt hafwer / samt af thet Nya Testamentet och Catechismo Turcico som Guilielmus Seaman vthi Oxford anno 1666. trycka låtit / jämwäl af flere andre Catechismer som berömmelige Männ på Arabiska / Persiska / Congiska / Anammitiska / Angoliska / Caraibiska / och flere

flere Americaniſke språk författat haf-
wa. Och såsom Troon sålunda fort-
plantas / så kan ey annars wara /
än at sådane Medel / omkostningar
och prijswärde flijt / som en Christelig
Öfwerhet / Gudi til ähra / för Evan-
gelii vthwidgande skull / idkesamli-
gen anwänder / lärer skaffa en ym-
nog frucht vthi HErrans wijngård /
och wara Gudi itt tacknämligit Offer.
Om hwilken Öfwerhetens förſorg
för the otrognes salighet / then berömm-
melige Theologus D. Müllerus in præ-
fat. Judaiſmi med theße ord betygar:
Wo man die Sache also anrichtet / ist kein
zweiffel / daß etliche durch GOttes Wort
erleuchtet / und zu Christo bekehret werden
können: Das werden die Juden und Hei-
den am Jüngsten Tage rühmen / und wirdt
der gecreutzigte JEsus von Nazareth solches
alles denen Christlichen Regenten belohnen.
Ty oaniſedt Naturen icke hafwer be-
gåfwat the otrogne Hedningar med
något särdeles diupſinnigt förstånd
til at fatta allehanda ſubtile weten-

skapers grund och kundskap / så gifwer likwäl förfarenheten thet witnesbörd om theras lärachtighet / at the nogsamt bequäme äre til at underwijsas uthi then sanna Trones lärostycken / enär the med ett fridsamt och kärleks fullt sinne warda bemötte och handterade. Thet bekräfftar och M. Joh. Campanius fordom Pastor uthi Frösthult / som alt ifrån anno 1642. til an. 1649. har warit Gudz Ordz Tienare och Predikant hoos then Swänske Colonien uthi America och then nu för tijden kallade Provincien Pensylvania wijd de la Ware Revieren uthi Virginien, däreft han thenne Lutheri Catechismum på thet i samme Landzort brukelige språket öfwersatt hafwer / och uthi sitt Förtaal med theße Ord skrijfwer / at Hedningarna / som otalige thez i landet finnas / wilja och gerna på sin sida / lämpa sig til samma wåra Christe-

lige

lige ſalighetenes medel / ſåſom i ſynnerhet til Ordſens hörande / (om the kunde thet förſtå/) hwilken theras goda inclination, jag offta såg / när jag ther i wåra Församlingar höllt Gudz. tienſten: Men nu är thetta fördolt för theras ögon / ty the kunna intet annat Tungomål / än ſitt egit Modersmål. Therföre / haſwer jag för godt anſedt / at låta wår kåre och ädle Guus-Biblia Catechiſmum vthgå på trycket / med theras ſpråk / at the måge få höra och förſtå / wåre högnödige Troos Articklar och Chriſtendoms ſtycken / på ſitt egit måål / af the Swenſkas Preſter ther förkunnas och läras /

hwilka the tilförende aldrig haf-
wa förnummit af. Thetta har
och förorsakat Then Stormächtig-
ste Konung CARL Then XI.
Sweriges/ Göthes och Wändes
Konung &c. &c. af högprijsselig nijt til
Gudz rena Ordz vthwidgande / samt
en särdeles Konungzlig Mildhet emot
sine gamle Undersåthare then Swänske
Colonien vthi America, at låta then-
ne Catechismum så wäl til theras egen/
som sielfwe the Barbariske inbyggiares
förkofring vthi then Christelige Läh-
ran / af trycket vthgå / och jämte ett
godt förråd af Swänske Biblar och
Gudelige Böcker af ett ansenligit
wärde / igenom trenne skickelige och
lärde Prästmänn och Gudz Ordz Pre-
dikanter til Americam at försända. Om
hwilken Kongel. oförlijkneliga Nåde
M. Campanius, såsom en Gudfruchtig
och lärd Mann/ Anno 1656. vthi sitt
samman-

sammanfattade memorial och skrefne Förtal til thenne Catechismum / med vnderdånig wördnad vppå samptel. then Swänske Coloniens wägnar / sig förvth ett wist hopp giordt hafwer / och theße skähl ther til anförd: At thetta icke är något ringa wärck / vthan högtprisligit hoos alle / både Vthländske / så wäl som Jnländske / i ty at thetta länder Gudz Församling / i synnerhet i America til märkelig planterning och vpbyggelse / til widtberömmelig samt högnödig förökelse. Och then ewige Alzwoldige Gud / hwilkens Gudomelige Namn / storligen och härligen häz igenom warder ährat och vphögt / warder Hans Kongl. Maytt: för thenna höglofliga Kongelige nädigste

ste omwårdnad och bekostnad / tusende sinom tusende falt igen wälsignandes.

Hwad sielfwa thetta Barbariske språket widkommer / så befinnes thet wara myckit fattigt på ord / samt bequäme och särskilte ordesätt / til at egenteligen beteckna wåre brukelige formulair vthi Christelige Troos Artic-larne ; och förthenskul vthi slijk mangel / billigt här med förklaras / at alt / hwad som här skrifwit och vthsatt är / bör vthi en orthodox Mening förstås och vthtydas. Så hafwer ock P. Raymundus Breton om the Caraibers språk besannat / hwilket folck then Södre dehlen af America beboo / och om hwilke han vthi förtalet til sin Catechismum således skrifwer : *La langue des Caraibes estant fort sterile pour le commerce, l'est encore plus en égard à nostre Foy ; comme ils n'ont ny Religion pour le vray Dieu, ny croyance*

yance pour noſtre Chriſtianiſme, ny morale pour leur conduite, ny vertu, ny vice, ny peché, ny grace, ny ſainteté, ny ſacremens; auſſi n'ont ils pas de termes pour les exprimer. Cette diſette a fait que je n'ay pas achevé la quatriéme partie de ce Catechiſme qui traitte des Sacremens, des vices & des vertus, que je me ſuis ſervi (quoy que rarement) de mots équivallents dans ces trois premieres que je vous donne: Et que je ne pretend pas avancer toutes ces expreſſions pour des mots orthodoxes: Puiſque le Barbare de cét idiome n'eſt pas aſſez inſtruit, pour compoſer des termes expreſſifs de nos myſteres. **Hwar med ock inſtämmer** William Penn Esq. **vthi ſin** Relation **om** Provincien Penſylvania, **ſkrefwen vthi** Philadelphia **i** America **den 16. Auguſt. 1683. ſom finnes införd vthi** The Preſent State of America, **tryckt i** London 1687. **Hwilkens witnesbörd tilljka ſtadfäſter / at thet ſamma ſpråket / ſom thenne Catechiſmus är beſkrefwen vppå / är gängſe och brukeligit vthi** Provincien Penſylvania;

vania; ty pag. 69. liuda thes ord således: Their Language is lofty, yet narrou, but like the Hebrew; in signification full, like Short-hand in Writing; one word serveth in the place of three, and the rest are supplied by the understanding of the Hearer; imperfect in their *Tenses*, wanting in their *Moods*, *Participles*, *Adverbs*, *Conjunctions*, *Interjections*: I have made it my busines to understand it, that i might not want an Interpreter on any occasion; and i must say, I know not a Language, spoken in *Europe*, that hat words of more sweetnesse or greatnesse, in Accent and Emphasis, than theirs; for Instance, *Octorockon*, *Rancocas*, *Oricton*, *Schakamazon*, *Poquesin*, all which are Names of Places, and have grandeur in them of words of sweetnesse: *Anna* is Mother, *Isimus* a Brother, *Netap* a Friend, *Usque oret* very good, *Poru* Bread, *Metse* eat, *Matta* no, *Hatta* to have, *Payo* to come, *Sepassen*, *Passejou*, the Names of Places; *Tamaue*, *Secane*, *Menanse*, *Secatereus*, are the Names of Persons; if one ask them of any thing they have not, they will answer, *matta ne hotta*, which to Translate, is, *not i have*, instead of, *i have not*.

Belan-

Belangande thet Americaniſke Landet Virginia, och then nu för tijden ſå kallade Provincien Penſylvania, ſå är thet Anno 1479. vptäckt af Sebaſtian Cabot en Portugiſiſk Mann / och ſedermehra flere thes kringliggiande Öar beſökte af then berömmelige Franciſcus Drake, ſamt Sir Walter Rawleigh, ſom til Landſens cultiverande myckin flijt anwändt hafwa; theribland och then Swänſke Colonien, ſom ifrån begynnelſen af thetta Seculo ſin hemwiſt å then orten hafft/ för theß oſparde mödo och arbete / ett loſligit berömm ſig förwärfwat / förmälandes Sir William Penn med theße ord om them/pag.106. I muſt needs commend the Swedes reſpect to Authority, and Kind behaviour to the Engliſh; they do not degenerate from the old Friendſhip between both Kingdoms. As they are People proper and ſtrong of Body, ſo they have fine children, and almoſt every houſe full; rare to find one of them without three or four Boys, and as many Girls; ſome ſix, ſeven and eight Sons: And i muſt do them that right, I ſee few young men more *ſober and laborious*. Wijd hwilket tilfälle man här billigt nämner / at både

thetta

thetta och flere Americaniſke Länder / haſwa långt för the ofwannämde tijder / warit af theße Nordiſka Länders inwåhnare / wid paß Anno Chriſti 996. beſeglat och bebodt / af hwilkom thet ock warit kallat Winland thet Goda / och **Skrälinga-land** / ſom the Nordländſke Skriffter / och ſärdeles Berger Abot vthi then ſtora Konung Olof Trygwaſons Hiſtoria betygar ; hwar af ett gammalt Manuſcript här vthi Kongl. Antiquitets Archivo förwaras / dervthur man / för korthet ſkul allenaſt thetta wittnesbörd nu framdraga wil: *Cap. 278. Fra Landafundi Leifs Eyriksſonar.* Biarni Heriulfsſon kom utan af Grænlandi a fund Eyricks Jarls,--ſeigir Biarni fra ferdum ſinum er han Hafdi land ſed,-Leifur ſon Eyriks ur Brattahlid (er firſt fann Grænland) for a fund Biarna Heriulfſonar og keipti Skip at honom,-Leifur riedz til Skips og felagar hans med honum, halfur fiorde tugur manna,-their lietu i haf thegar their voru buner, og fundu Land thad fyrſt er their Biarne fundu ſidan,-Joklar mikler voru thar alt hid efra enn ſem ein hella være allt ifra ſianum og til Joklanna,-Leifur mællti tha, eg mun nu gefa nafn Landin

dinu og kalla Helluland,-their fundu annad Land,-thad Land var ſliett og ſkogvaxit og ſandar hviter vida,-tha mællti Leifur af Koſtum ſkal theſſu Landi nafn gefa og kalla Markland,-their ſigldu i haf og ſau Land og logdu ad Landi,-toku thad rad ſidan at buaſt thar um than vetur,-hvorki ſkorti thar lax i vatninu nie anni og ſtærre enn their hofdu fyrr ſied,-their ſkifta lithi i tvo ſtadi ok lata kanna Land,-Tyrkur fann Winvid og Winber,-their leſa vinber og hoggva Vinvid,-Sva er ſagt, at epter thad batur theira var fullur af Vijnberium, var hoggvin furmur a Skipit, ok er vorar tha biugguſt their ok ſigldu i burt, ok gaf Leifur Landinu nafn eftir Landskoſtum, ok kalladi WINLAND, ſigla ſidan i haf ok gaf theim byr, thar til er their ſia Grænland, ok fiöll under Joklum.

Widare läſes därſammeſtädes Cap. 280. *Fra Winlandsferd Thorvalldar Eijriksſijni brodur Leifs med thriatiju manna, og fra Skrælingium a Winlandi.* Cap. 281. *fra Thorſteini Eijriksſijni og hans Winlandsferd.* Cap. 282. och 283. *Fra Thorfinni Karls efni er hann kom til Winlands, og fra Skrælingium.* Cap. 284. *fra Freijdiſe Eijriks dottur og Winlands ferd hennar.* Thet ſamma läſes ocksä vthi then

gamla

gamla Græulandz Annal Cap. 11. *Leifur ſkilſt vid Olaf Kong Tryggvaſon, fer (fra Noreg) til Grænlands og finnur Winland hid goda.* -Leifur lætur nu i haf og er leingi uti, og hitti a Lond thau er hann atti aungua won a, woru thar hveiti-akrar ſialfſaner og winwidur waxin, thar voru og thau trie er Moſur heita, og hofdu their af ollu theſſu med ſier nockur merki, ſum trie ſo mikil, ad i hus voru logd. Thetta hefur verid Winland hid goda, fem their Thorfinnar Karls efne fundu ſidar, thvi ollum theim merkium ber ſamann.

I lijka motto kan therſammaſtädes läſas Cap. 18. och 19. *Fra Winlandsferd Thorfins Karlsefnis og hans fielaga, og fra eijde Londom og Joklum i Nordur og Veſturhafe.* ſamt Cap. 21. & ſeq. *Fra Giædum Winlands og Skrælingium.* &c.

Men Gud förläne ſina Nåd til thes heliga Ords vthwidgande och Evangelii förkunnande vthi all land / at jämwäl thet Folcket ſom i mörkret wandraz / måtte ſee itt ſtoort lius / och öfwer them ſom boo i mörko Lande / ſkijne thet klarliga !!

CATE-

CATECHESIS,

Hátte Pæmyy ſuhwijvan chínticha mamaræckhíckan.

Catechiſmus LUTHERI, ſom innehåller Summan och kiårnan af then Hel. Skrift.

RENáckát chirω̃na Nisſiaanus, Pinâættæt ock Âquættæt, ock pyri Renáppi, chéko mátta nitáto chíntika mamaræckhíckan, Thææræn chíſbo Simoáckan, mâchæærick, mâchijrick Saccheemans, nirω̃na hωrítt MANÉTTOS.

Sålunda ſkole edre barn/Söner och Döttrar/ vnga dränger och pijgor/ ſamt flere andre Menniſkior/ ſnarligen beflita ſig om at låra the Tijo Buden/ then måchta ſtora HERrans wår Gudz. Verſio.

A Hu-

Huru man må vngt fołck enfaldeligen förehålla Tijo Gudz Bud.

Tæræn Hâcquæssung Saccheemans, chísbo SIMÃCKAN.

Thet förſta Catechiſmi ſtycket om Tijo Gudz Bud.

I. *Chiutte* Chísbo Simóckan.

Thet Förſta Budet.

Chijr mátta pyri Hocquæssungz Sacchecman tahóttamen.

LUTH. & Verſio.

Tu ſkalt inga andra Gudar hafwa för mig.

Chéko pæntor chijr jõni ? Rõe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Niſſiaanus hwiſaſſe, móchij, nijr quinkijnamen jõni móchijrick Saccheeman, Hócquæssungz hœritt MANÉTTO, tahóttamen, pyri, chéko Hócquæssung ock Hácking hátte, ock nijr pâtton ſuhwijvan nijre Nóóton ock chéko nijr paéntor, thaan únnár nirõna Vínckan MANÉTTO hõa.

Huru förſtår tu thetta ? Säg.

Verſio. **Wi alla Menniſkior / ſkole hafwa en**

en barnslig fruchtan / ja thet skal wara wår lust / at wij thenna stora GUden / älskom mehr / än alt thet himmelen / och thenna jorden innehafwa / och att wij sättja all wår troo och tillijt till thenna wår nådefulle GUd allena.

Hwad är thet? Swar.

Wi skole öfwer all ting fruchta och älska Gud / och sättja all troo och lijt till honom. LUTH.

II. Nisa

Chísbo Simóckan.

Chijr matta maranijto manúnckus, chirõna SACCHEEMANS, horít MANÉTTOS Rwaénse: Konna, jõni machijrick Sacheeman, hwrítt MANÉTTO, matta renáckót tahóttamen; suck, bakánta ock bakíttan.

Thet Andra Budet.

Tu skalt icke miszbruka tins HErres GUdz Namn; ty then stora HErren GUd behagar intet sådant; utan straffar och förkastar. Verſio.

LUTH.

Tu skalt icke misbruka HErrans tins GUDz Namn / ty HErren skal icke låta honom blifwa ostraffat / som hans Namn misbrukar.

Chéko pæntor chijr jũni? Rũe.

Nijr suhwij van Renáppi, hátte Nissiaanus hwisásst, ock tahoáttamen móchijrick Saccheeman, Hóequæsungz hẃitt Manétto, Kónna nyr mátta chichíttæn, mátta quirútteme taani únnar hæritt Sacchemans, MANÉTTOS Rœaénse, mátta nijr manúm charakítte, mátta nijr Krũni, mátta nijr mataétt maranijto: suck singa nijr quina múnda, ock ánger, apítzi nijr skameera taan jũni móchijrick Saccheemans, hæritt MANETTOS Roaénse, rũe: Kéne ítta, ock nijr maranijto Chíntika shéu.

Huru förstår tu thetta? Säg.

Versio.

Wij alla Menniskior / skole hafwa en barnslig fruchtan / och skolom álska / then stora HErran / himelens och jordenes gode GUD / så at wij icke

icke bannas / icke heller swärje wijd thenne gode Gudz Namn / icke skole wi wara argsinte / icke liuga / eller giöra något annat som intet duger; vtan / när wi blifwe siuka / och tå wij komma i dödznöden / skolom wij straxt löpa til then stora HErrans Gudz-Namn / giörandes tacksäijelser / böner och lof altijd.

Hwad är thet? Swar.

Wij skole fruchta och älska GUD / så att wij icke bannas eller swärje wijd hans Namn / icke bruke truldom / liuge eller bedrage: Vtan åkalle thet i all nöd / bidje / tacke och lofwe. LUTH.

III. *Nächha*

Chisbo Simóckan.

Ciuttas Chisvickingh, chijr hackkihäckangh, ock quisraamen Tahchan mosiuttamen

tamen MWS, quíramen Lamaéæs ock pyri renáckot maranijto, máttá Nisías Chiſchvíckingh maranijto, unnarta hóttamen mochæærick, mochijrick nirãna hωritt Sacheeman, Hocquæsſung. MANETTO.

Thet Tredie Budet.

Verſio. Sex dagar ſkal tu plantera och hugga hwed / jaga / fiſkia / och annat mehr ſådant arbeta ; Men then ſiunde dagen / ſkall tu intet arbete drijfwa / vtan hålla Gudztiänſtens wördning / med alfwar och flijt / thet wil Gud och behagar honom wäl.

LUTH. **Tu ſkalt helga hwijlodagen.**

Chéko paéntor chijr jῶni ? Rῶe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Nisſianus hwiſaſſe, ock tahóttamen móchijrick Sacheemán, Hócquæſungz ock Háckingz hωritt MANÉTTO. Kónna, nijr mátta bakíttan, chéko tírue Chíntika Saccheeman, ock chéko nirãna móchijrick Saccheeman Hockuaésſungs Manétto rῶeſſuck, jῶni oráti múckan nijr quinkijnamen chíntika, tahóttamen Chriſtáu, ock quíramen apítzi pæntore.

Huru

Huru förstår tu thetta ? Såg.

Wij alla Menniskior skole hafwa en barnslig fruchtan / och skolom älska then store HErren / himmelens och jordenes gode Gud / så att wij icke förachta thet som läres af Prästen / och hwad wår stora HErre / himmelens Gud talar / vthan thet ordet skole wij hålla heligt / giärna thet höra / och beflijta oß foort / thet til att begrijpa / (förstå och lära.) Versio.

Hwad är thet ? Swar.

Wij skole fruchta och älska Gud / så att wij icke förachte Predikan och hans ord / vtan hålla thet heligt / höra thet giärna och lära. LUTH.

IV. Næwwo

Chísbo Simóckan.

Chijk chijre Nẽk ock chijre Anna, móchæærick tahottamen, ock maranijto huritt jẽni, kéko chijr nitaato, kótz chijk mätta sixi anckaróp; suck taan Rhóómo thaani Hackingh chichæ. Thet

Thet Fierde Budet.

Versio. Tu skalt tin Fader och tina Moder storligen älska / och giöra wäl emot them så myckit tu kan / på thet tu icke brätt skal döö ; vtan länge på jordene få lefwa.

LUTH. **Tu skalt hedra tin Fader och tina Moder / på thet tu må länge lefwa på jordene.**

Chéko paéntor chijr jω̃ni ? Rω̃e.

Nijr suhwijvan Renáppi, hátte Nissiaanus hwisássi, ock tahóttamen móchijrick Saccheeman, Hócquaéssungz ock Háckingz hω̃rítt Manétto, Kónna nijr nirω̃na Nω̃k ock Ánna, ock Saccheeman, mátta sinkáttan, ock mátta siríngue maranijto, suck, chéko nijr nitaato, urítt maranijto jω̃ni Hirússus ock Hα̃usis, nirω̃na Nω̃k ock Ánna, ock nijre Saccheeman, sheû nijr maranijto, nijr ock jω̃ni móchórick tahóttamen, ock maranijto ranckúnti, chéko nijr paéntor jω̃ni tahoáttamen, ock nijr nææmæn jω̃ni sheû.

Huru förstår tu thetta? Såg.

Versio. Wi alla Menniskior / skole hafwa

en

en barnslig fruchtan / och skolom älska / then store HErren / himmelens och jordenes gode Gud / så att wij wåra Fäder och Mödrar och Herrar / icke förachte eller förtörne / vtan alt godt / åhra och tiänst / som wij kunnom bewijsa theße åldrige män och gamla qwinnor / wår Fader och Moder / samt wåra herrar och förmän / thet skole wij giärna giöra ; wij skole myckit hålla af them / och tiäna til wiljes / alt thet wij förstå / them wara till godt behag / och hafwa them för ögon.

Hwad är thet ? Swar.

LUTH.

Wij skole fruchta och älska Gud / så att wij wåra Föräldrar och Herrar icke förachte eller förtörne ; vthan hålle them i wördning / tiäne them / lyde them / älske och hafwe them för ögonen.

V. Pa-

V. Pareenah

Chisbo Simóckan.

Chijk mátta bakánta ankaróppan, chirẽna Renappi.

Thet Femte Budet.

Verſio. **Tu ſkalt icke ſlå ihiäl tin näſta.**

LUTH. **Tu ſkalt icke dräpa.**

Chéko paéntor chijr jẽmi? Rẽve.

Nijr ſuhwijvan Renappi, hátte niſſáanus hwiſáſſi, ock tahóttamen, móchirick Saccheeman, Hocquaéſungz ock Háchingz hwrítt Manétto, Kónna nijr, matta chéko manúnckus maranijto nirẽna Nitáppi, thaan Kíckhæ, ock mátta ſevaraénda maranijto: ſuck maranijto urítt, chéko Nitáppe tahóttamen, ſinga ock mina másſo anger hátte.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio. **Wij alla Menniſkior / ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom älſka / then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode GUD / ſå att wij intet ondt tilfoge wårom Näſta til hans lijf / eller honom emot bryte; vthan giörom wår**

Näſta

Nästa godt i alt hwad han betarfwar / som och då när han är stadder i någon lijfzfara och dödznöd.

Hwad är thet? Swar.

Wij skole fruchta och älska Gud / så att wij ingen skada giöra wårom nästa til hans lijf / eller honom emot bryte; uthan hiälpe och förfodre honom i all hans lijfs nöd. LUTH.

VI. Ciúttas.

Chisbo Simóckan.

Chijr mátta maranijto PWroáquæ.

Thet Siette Budet.

Tu skalt icke giöra hoor. LUTH. & Verſio.

Chéko patántor chijr jũni? Rũe.

Nijr sulrwijvan Renáppi, hátte Nisiaanus hwisasi, ock tahóttamen móchijrick Saccheeman, Hócquæssungz ock Háckingz hwrítt Manétto, Kónna nijr huritt, ock mátta mataétt Chíckhæ hátte, singa nijr rũe,

rũe, ock ſinga nijr chéko maranijto, ock ſuhwijvan Rheenus tahóttamen chijr Nitérvus, ock ſuhwijvan Nitérvus, tahóttamen chijre Rheenus, ock maranijto chéko chijre Rheenus hátte ſaminackót.

Huru förſtår tu thetta? Såg:

Verſio.

Wij alla Menniſkior / ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå wij itt renligit och tuchtigt / och icke något orenligit och otuchtigt lefwerne föra / antingen när wij tale eller något giöre / och att hwar och en Man / ålſkar ſin huſtru: Hwar och en Huſtru / ſkal ock ålſka ſin man / och ſtålla ſig emot honom tilbörligen / ſom honom kan wål behaga.

Hwad är thet? Swar.

LUTH.

Wij ſkole fruchta och ålſka Gud / ſå att wij före ett renligit och tuchtigt leſwerne / både med ord och giär-

giärningar / och att hwar och en älskar och åhrar sin ächta Maka.

VII. Nísſas

Chisbo Simóckan.

Chijr mátta KommWta.

Thet Siunde Budet.

Tu skalt icke stiäla.

LUTH. & Verſio.

Chéko pántor chijr jũni? Rũe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi hátte Nisſiaanus hvviſásſi, ock tahóttamen móchyrick Saccheeman, Hocquaéſungz ock Háckingz hwrítt Manétto, Kónna nijr nirũna Nitáppi Zaéband, ock chéko pijri hátte mátta kommvvta, ock mátta krũni, tírue, urítt, urítt, chéko mattarútti chijk hatteû máramæn : ſuck, nijr maranijto renáckot: chéko Renáppi hátte máramen, hatteû, ock chéko pijri urítt hátte, hatteû, mátta nijr manunckus.

Huru förstår tu thetta? Säg.

Wij alla menniſkior ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom älſka then ſtore HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå at wi wär

Verſio.

näſta

näſta hans penningar / eller hwad mehra han äger / icke borttaga / eller liuga / ſäijandes / thet duger / thet är godt / hwilket godz doch intet duger / ſom wij ha till att handla och wandla med : vthan förhiälpe ther til / att hwad wår näſta har till att handla / thet hafwi / och hwad mehra godt han äger / thet ägi / och wij platt intet honom miſßvnna.

Hwad är thet? Swar

LUTH. Wij ſkole fruchta och älſka Gud / ſå att wij wår näſta hans penningar eller ägodelar icke borttage / eller med falſke wahror och handel til oß komme : vthan förhiälpe tär til / at hans godz och näring må warda förökat och beſkärmat.

VIII. Haas

Chísbo Simóckan.

Chijr

Chijr mátta krw̃ni; ſuck chéko chijr rw̃e, kítzi rw̃e.

Thet Ottonde Budet.

Tu ſkalt icke liuga / vtan ehwad tu talar / ſå ſkal tu ſanningen tala. Verſio.

Tu ſkalt icke båra falſkt wittnesbörd emot tin nå-ſta. LUTH.

Chéko paéntor chijr jw̃ni? Rw̃e.

Nijr ſuhvvijvan Renáppi, hátte Niſſiaanus hvviſasſi, ock tahóttamen mochijrick Saccheeman, Hocquaésſungz ock Hackingz hwrítt Manétto, Kónna nijr mátta Krw̃ni, thaan pijri Renáppi, mátta nijr manúm charachitte, mátta nijr manúnckus rw̃e, ſinga Renáppi Rw̃énſe ſimáckot: ſuck nijr rw̃e, jw̃ni matta manúnckus, nijr rw̃e hurítt Nitáppe, ock ſuhvvijvan chéko nijr rw̃e, hurítt rw̃e thaan ſaminácckot.

Huru förſtår tu thetta? Säg:

Wij alla menniſkior ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka theu ſtore HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå at wi icke fal- Verſio.

falskeligen beliuge någon menniskia / at wi icke äre förrådare / att wij icke tale något ondt om wår nästa i hans frånwaro / och att wij icke skämma wår nästas namn: vthan wij skolom säija: then Menniskian / är intet så ond; Wij skole tala godt om wår nästa / och altsammanthet wij tale / skall / och bör wara godt taal om honom / alt til thet bästa.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wi skole fruchta och älska GUD / så att wij icke falskeligen beliuge / förråde / baktale wår Nästa / och komma honom ondt rychte på: vthan skole vrsaka honom / tala godt om honom / och wända all ting til thet bästa.

IX.

IX. *Paéſchun*

Chísbo Simóckan.

Chijr mátta tahóttamen vickchõmen pijri Renáppi.

Thet Nionde Budet.

Tu ſkalt icke hafwa luſt til tin Näſtas hus. LUTH. & Verſio.

Cheko pántor chijr jõni? Rõe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hátte Niſſiaanus hwiſaſſi, ock tahóttamen móchirick Saccheeman, Hóckuaéſſungz ock Háckingz hõritt Manétto, Kóuna, nijr mátta rõe: Renáppi pætton rankunti chéko chijr hátte ock wicking, renáckót nijr mátta taîman Kommwta, ock rõe: jõni nirõna: ock nijr krõni: ſuck nijr maranijto, Kónna Renáppi chéko hátte, hatteû, ock maranijto uritt.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Wij alla Menniſkior / ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom älſka then ſtora HErren / himelens och jordenes Gud / ſå at wi icke ſäije åth någon / gif mig tina ſaker / hwad tu åger / och titt huus och hem; ſå- Verſio.

dant skole wij intet taga med orätta på något olofligit sätt / säijandes ; thet hörer mig til / och är kan skee intet samt : vtan wij skole wara honom behiälpelige / at hwad han äger / thet må han äga / (och nytta wäl.)

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wij skole fruchta och älska Gud / so at wij icke med list stå efter wår Nästes arf och egit eller huus / och komma thet vnder oß med nägot skeen / såsom thet skeder med rätten : vtan wij skole wara honom behielpelige / at han må sitt behålla och besittja.

X. *Thaéræn*

Chísbo Simóckan.

Chijr mátta tahóttamen Nitérvus pijti

Rhé-

Rhénus, ock mátta Renáppi chalebackſchéti Pinóaéttæt, mátta Âquaéttæt chalebackſchaétti, mátta móchijrick mẃs, ock mátta chéko Renáppi hátte, chijr tahóttamen.

Thet Tijonde Budet.

Tu ſkalt icke begiåra ens annars mans huſtru / icke heller hans tienare / icke tienarinno / ocke oxa / åſna / och icke något thet honom tilhörer. Verſio.

Tu ſkalt icke begiåra tins nåſtas huſtru / hans tienare eller tienarinno / oxa / åſna / eller hwad ſom hålſt honom tilhörer. LUTH.

Chéko paéntar chijr jũni? Rũe.

Nijr ſuhwijvan Renáppi, hatte Niſſiaanus hwiſasſi, ock tahóttamen móchirick Saccheeman, Hócquaésſungz ock Hácking Manétto, Kónna nijr mátta taíman Kommwta, pijri Rheenus Nitervus, ock mátta kalebacкſchétti Pinaéttet, mátta kalebacкſchétti Âquaéttæt, ſuck kónna maranijto, renáckot Nitérvus, Pinóaétter

ock Âquaáttæt, mátta mátzi, ſuck háppi ock maránijto chéko Rheenus tijrue.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio. Wij alla menniſkior/ſkole hafwa en barnslig fruchtan / och ſkolom ålſka then ſtora HErren / himmelens och jordenes gode Gud / ſå at wij icke draga / locka eller tubba/ ifrån någon man / hans huſtru/ eller tienſtedräng / eller tienſtepijga; vtan heller hiälpe til / att huſtrun/ dränger och pijgor / icke gå ſin koos/ vtan blifwa och giöra / hwad husbonden befaller / och the äro plichtige.

Hwad är thet? Swar.

LUTH. Wij ſkole fruchta och ålſka Gud / ſå att wij icke drage/ locke eller tubbe ifrån wår näſta / hans huſtru eller tienſtefolck ꝛc. vtan heller hielpe til/ att the måge bliſwa

wa och giöra hwad the åro plichtige.

Chéko rw̃e kinz, móchæarick, móchijrick Saccheeman, Hócquaésſungz ock Háckingz hwritt MANÉTTO, peeri jw̃ni ſuhvvijvan chisbo Simóckan?

Rw̃e.

Nijr móchijrick SACCHEEMAN, Hócquaésſungz ock Háckingz, chirw̃na hw̃ritt ock ſíttane Manétto, taan bakánta Renáppi ſevaraénda, minamærſo, ock ankaropp, nijr quijramen chéko chirw̃na Nw̃k ock Anna, hátte mátta hulijk maranijto, thaan Nisſiaanus, úſka náchha ock næûwo Hísſemis, kónna, mátta jw̃ni tahóttamen nijre. Ock nijr maranijto tahóttamen, thaan móchæærick, móchæærick thæræn cutábpach, thaan jw̃ni chéko tahóttamen nijr, ock maranijto jw̃ni nirw̃na, hurít chisbo Simóckan.

Hwad ſåger nu then måchta ſtora HERren/himmelens och jordenes gode Gud / om all thenna Buden? Såg.

Jag HErren tin Gud/år en wäldig och ſtarck hämnare / til at ſlå menniſkian med bedröfwelſe / ſiukdom och döden; Jag ſöker thet tin Verſio

Fader och Moder hafwa illa giordt/ in på Barnen/ alt in til tredje och fierde slächte/ therföre at the intet älska mig. Och jag giör barmhertighet in til många/ många gångor Tijo hundrade/ på them som mig älska/och giöra efter theße mine sköne Bud.

Hwad säger nu GUD om all thenna Buden? Swar: Thet säger han:

LUTH. Jag HErren tin Gud/ är en starck hämnare/ then som söker Fädernas miß-giärning in på barnen/alt in til tridie och fierde leed/ the som mig hata. Och giör barmhertighet in till mång tusend / på them/ som mig älska och hålla min Bud.

Chéko paéntor chijr jũni ? Rũe.
Móchijrick Saccheeman , Hócquaés-

ſungz ock Háckingz hωrít Manétto, póho: níjr apítzi bakánta ſuhwijvan Renáppi, chéko jω̃ni chíſbo Simóckan, mátta maranijto : Kónna ock nijr Renáppi, móchæærick hwiſasſe hátte, ſínga jω̃ni móchæærick mõchijrick Saminácka Manétto ſiríngue, ock nijr mátta bakíttan, jω̃ni hurítt thææræn chíſbo Simóckan: Kóuna jω̃ni Saminácko Manétto, tírue, nijr pætton núſko, nirω̃na móchijrick, tahóttamen, ock ſuhwijvan hurítt, ſuhwijvan Renáppi, cheko jω̃ni chiſbo Simóckan, tahóttamen maranijto. Kótz mátta, ock nijr tahóttamen jω̃ni móchijrick Saccheeman, Hócquæsſungz ock Hackingz hω̃rítt Manétto, ock tahóttamen maranijto jω̃ni móchijrick Saccheemans, hω̃ritt Manéttos chíſbo Simóckan.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Gud ropar: Jag will oförtöfwat ſtraffa / alla them ſom thenna buden icke giöra / hwarföre och wij menniſkior / ſkole oß myckit befruchta / när then härlige Guden wredgas öfwer oß / ſå att wij icke förachte ſamme buden; ty then härlige Guden ſäger / jag ſkänker min ſtora kärlek och alt godt / allom menniſkiom / hwilka theße mine Bud giärna ſtäl- Verſio.

la i wårket. Hwarföre icke skulle och wij tå älska then store HErren/ himmelens och jordenes gode Gud igen/ och giärna giöra efter thenne store HErrans och goda Gudens bud.

Hwad är thet? Swar.

LUTH.

Gud hotar at wilja straffa alla them / som thenna Boden öfwerträda: therföre skole wi fruchta för hans wrede/ så at wij icke bryte emot hans bod; men sina nåd och alt godt lofwar han them allom/ som thenna boden hålla. Therföre skole wij älska honom/ och gärna giöra efter hans bod.

Réna-

Renáckot chirã̂na Nisſiaanus pinoættæt, âquaéttæt ock pijri Renáppi, chéko mátta nitato chíntika mamaræckhickan, qui ſixi quíramen pæntã̂re nóoton.

Sålunda ſkole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pigor / ſamt flere andre Menniſkior / ſnarligen beflita ſig om att lära Troon. Verſio.

Huru man må vngt folck enfaldeligen förehålla.

Trones Artiklar.

I. Ctutte Nóóton,

Peeri ſuhwijvan, quinætzi nitaato maranijto.

Then Förſta Artickelen

Om Skapelſen /

Eller all ting / huru wijſligen the åro giorde.

NIjr nóóto, taani móchyrick Sacheeman, Hócquaésſungz ock Hackingz Wínckan Manétto Nâk, ſuhwij

ſuhwij ſuhwijvan manotúttut taan maranijto, jõni móchyrick Hocquaésſung ock unnar móchyrick Háckíng, ock ſuhvvijvän quinaétzi nitaato maranijto.

Verſio. **Jag tror på then ſtora HErran/ himmelens och jordenes gode Gud Fader/ alla/alla tings allwiſe Skapare/ then ſtora himelens och thenna widtbegrepna jordenes/ med alt thet ſom the innehafwa.**

LUTH. **Jag tror på Gud Fader alzmächtigan/ himmelens och jordenes Skapare.**

Chéko pantor chijr jõni? Rõe.

Nijr nóóto, móchijrick Saccheeman, Hocquaésſungz ock Háckingz hõritt Manétto, hátte nijre maranijto, ock ſuhvvijvan Hocquaésſung ock Háckíng, ock ſuhvvijvan chéko Hocquaésſung ock Háckíng hattéu, ock hátte paétton nijre nútsko, nirõna jõs ock chícko, nísſa Skinck, nísſa Hittaaock, ock ſuhvvijvan chéko nirõna jõs hátte, Tritææ ock chéko chícko, hátte renáckot ock jõni vínckan Manétto, ſheû tahóttamen hicka oraaton. Pætton ock nijre ſheû nútſko móchirick Qvvijvan ock Mítzi, Wickõmen ock

Wic-

Wícking, Nitérvus ock Nisſiaanus, Tutæænung ock Hackiháckan, ock ſuhvvijvañ, cheko nijr matta hátte, taan nijre chíckhæ: jω̃ni, hícka oraaton nijr, uſka ſuhvvijvan mátta hulijk. Ock renáckot ſuhvvivan úſka móchyrick tahóttamen ock Nω̃kz chítto, mátta naémæn taan nirω̃na Sijband: Kótz ock nijr ſheû rω̃e: Keene, Keene ítta nirω̃na tahóttamen Hocquaésſung Nω̃k, chéko chijr rω̃e, jω̃ni nijr apitzi ſaminácko hátte ſheû thaan maranijto. Jω̃ni Kítzi, Kítzi.

Huru förſtår tu thetta? Såg.

Jag troor att Gud hafwer mig ſkapat / och hela himmelen ſamt jorden / med alt thet himmel och jord innehafwa / och hafwer gifwit mig kropp och ſiål / ögon / öron / och alla lemmar ſom min kropp hafwer / förnuft och alt hwad ſiålen tilhörer; hwilket och then barmhertige Gud altijd wijd macht håller. Beſörjer mig och dageliga med kläder och föda / hus och hem / huſtru och barn / boo och bohag / och alt thet jag behöfwer til mitt lijfs vppehålle. Beſkiärmer och bewarar mig för ſkada / farlighet och alt ondt. Och thet alt

Verſio.

alt af sine blotta kiärlek och Faderliga godhet / icke seendes til min förskyllan eller wärdighet: För hwilket alt / jag altid säger honom lof och tack / minom kiäre himelske Fader; Hwad han befaller / thet skal jag ock ganska giärna altid giöra / utan försummelse. Thet är wißerliga sant.

Hwad är thet? Swar.

LUTH. Jag tror att Gud hafwer mig skapat och all Creatur / gifwit mig kropp och siäl / ögon / öron och alla lemmar / förnuft och all sinne / och att han ännu thet håller wid macht. Ther till besörjer mig rijkeliga och dageliga med kläder och föda / huus och hem / hustru och barn / boo och bo-

bohag / och alt thet jag till tiñelig nåring behöfwer: Beskiärmer och bewarar mig för skada och farlighet och alt ondt: Och thet alt vtaf sina blotta nåd och Faderliga godhet / vtan all min förskyllan och wärdighet: För hwilket alt jag plichtig är honom tacka och lofwa / lydig wara och tiena; thet är wißerliga sant.

II. Nissa Nóóton

Peeri móchyrick Saccheemans Hocquaés-sungz ock Hácking̃z hw̃rítt Manéttos, Nw̃ks, Nisiaanus JESV CHRISTO, ock chék Saminácko̲t jw̃ni hátte maranijto, suhvvijvan Renáppi.

Then Andra Artickeln
Om Återlösningen /

Eller

Eller Gudz Son JEsu Christo/ och the wälgiärningar han hafwer bewijsat/ hela menniskio slächtet.

Nijr Nóóto ock tháni JESUM CHRISTUM, naéchkomæ hõa Nisiaanus, nirõna móchæærick, móchijrick Saccheeman; unnar Nisiaanús, thaan naéchkomæ jõs, hárte hœritt chíntika Manétto maranijto, chisickœn thaan hœritt Âquaéttæt Maria. U'nnar Nisiaanus, hatteû móchijrick minamaérso, vvónni Pontio Pilato. Híttock renáckot † thaato, anckaropp ock Háckíng tháto. Mátzi Rómungue utholyy, thaan Manúm charachítte manúncus Manéttos mõchyrick taénda. Náchha chisckvíckingh sippáhe entami. Mátzi thaan jõni móchijrick hœrít Hocquaésung uthólyy. Mattápping hœritt Laénskan mochijrick Nõks, Saccheemans quinaétzi nitaato, suhvvijvan maranijto. Taan æmpaa, mochijrick Simóckan maranijto suhvvijvan Renáppi, chéko chíckhæ ock chéko anckaróppan.

Versio. Jag tror ock på JEsum Christum/ hans enda Son/ wår HErra. Thenna Sonen (på mandomsens wägnar/) hafwer then gode Helige Ande/ aflat. Födder af Jungfru

fru Maria. Samma Son / leed myckin pyno / vnder Pontio Pilato; Blef korßfäster / döder / och sedan begrafwen. Han nedersteg til then stygga onde andans faslige eld. På tredje dagen bittida stod han vpp; och vpsteg til himmelen / sittjandes på härliga handen / then stora Fadrens / som är en mächta wijs HErre till att giöra all ting. Tådan igen kommandes / then stora domen til att hålla / öfwer alla menniskior / både lefwandes och döda.

Jag tror och på JEsum Christum / hans enda Son wår HErra. Hwilken aflad är af then Helige Anda. Födder af Jungfru Maria. Pijnter vnder Pontio Pilato. Korsfäster / döder och begrafwen. Nederstigen til helfwetit. LUTH.

På

På tridje dagen vpstånden igen ifrån the döda. Vpstigen til himbla. Sittiandes på Alzmächtig Gudz Faders högra hand. Tådan igen komãandes / til at döma lefwandes och döda.

Chéko paéntor chijr jõni ? Rõe.

Nijr nóóto, JESUS CHRISTUS, móchijrick Saccheeman, Hocquaésſungz ock Hackingz hœrítt Manétto, Kitzi chiſickœn thaan Nõk Hócquaésſungz, úſka Rhóómo, ock jõni Kítzi Renáppi, chiſickœn thaan hœrítt Âquaéttæt Maria, nirœna Saccheeman, vónni, hátte quijramen nijr, mattarútti Renáppi, úſka ſuhvvijvan chéko nijr mataétt hátte maranijto, úſka ankaroppán ock úſka manúnckus Mañéttos Sittane, ock renáckot matta móquæærd maéckæck Aſſaén, ock mátta hurítt vopæck Aſſaén: Suck chijr, hátte máramænnijr, chijre hœrítt ock Saminácko t Mock, ock chijre hœrítt Anckaróppan ock Minamáerſo: Kónna nijr chirœna Hísſimus, háppi

ock

ock chíckhæ, Wónni chijr, thaani jẽni hœrítt móchijrick Hócquaésſung chijre tutæænung, ock nijr maranijto chéko chijr tahõttamen thaan Rhõõmo huritt, renáckot chijr, úſka anckaropp entaami, chíckhæ ock ſuhvvijvan tutæænung hátte thaan Rhõmo. Jẽni Kítzi, Kítzi.

Huru förſtår tu thetta? Såg:

Jag troor at JEſus Chriſtus är ſanner GUD / födder af Fadrenom i ewighet / och at han är ſanner Menniſkia / född af Jungfru Maria / och är min HErre; han hafwer förloſsat mig förtappade och platt odugſe menniſkia / ifrån alt thet onda jag hafwer bedrifwit / ifrån döden / och then onde andans macht; Och ſådant icke med thet dyra röda gullet / icke heller med thet wackra hwijta ſilfret; vtan hafwer igen kiöpt mig med ſitt heliga och dyrbareſta blod / och med ſin oſkyldige pijno och död: på thet jag hans egen wara ſkal / blifwa och lefwa vnder honom i himmelen hans rijke. Och jag ſkal giöra / alt thet honom behagar / vtan ända. Så-

Verſio.

som han af döda vpstånden är / lefwer och alt rijke behåller i Ewighet. Thet är wißerliga sant.

Hwad är thet ? Swar.

LUTH. Jag troor at JEsus Christus är sanner GUD / född der af Fadrenom i ewighet / och theßlikes sanner Menniskia / född af Jungfru Maria / är min HErre / hwilken mig förtappade och fördömde menniskia / förloßat / förwärfwat och wunnit hafwer / ifrån alla synder / ifrån döden och diefwulens wåld / icke med guld eller silfwer : vtham med sitt helga och dyra Blod / och med sin oskyldige

ge Pino och Död: På thet jag skal wara hans egen / blifwa och lefwa vnder honom i hans Rijke. Och honom tiena i ewig Rättfärdighet / Meenlöshet och Salighet. Såsom han af döda vpstånden är / lefwer och regnerar i ewighet: Thet är wißerliga sant.

III. Náchha Nóóton.

Peeri hœritt chíntika.

Then Tridie Artickelen /

Om Helgelsen.

Nijr nóóto thaani hœritt chintika Manétto. Cútte hœritt Mamaræckhíckan thaan suhwijvan Renáppi, chíntika maranijto. Nijr nóóto, chíntika Renáppi Simóckan. Nóóto, singa nijr matarútti maranijto, ætticke jẽni Vinckan chíntika Manétto, sevarænda ock siríngue tancke-

títt, mátta ſéwo ; ſuck, taan níjr maranijto urítt, renáckot jω̃ni ſheû tahóttamen. Nóóto ock ſuhwijvan renáppi, hiω̃ qui ſíxi entaami Háck̃ing. Ock chíckhæ ſheû thaan ock thaan ſheû, Kitzi.

Verſio.

Jag troor ock på then gode Helige Anda. En Chriſtendoms rätt lära/ til alla Menniſkiors Gudztienſt. The Heligas ſamfund. Jag troor / at når jag bedrifwer något ondt/ tå blifwer then Helige Ande wreder vppå mig/ til en tijd: Men icke alt för itt ; vtan/ til thes/ wij giörom thet godt är/ ſådant / ſom honom altijd behagar. Jag troor ock/ at alla menniſkior ſkola vpſtå af jordene ; Och ſedan få lefwa altid och ewiñerliga. Thet är ſant.

LUTH.

Jag troor på then Helige Anda. Ena heliga allmänneliga Kyrkio. The Heligas ſamfund. Syndernas förlåtelſe. Kötzens vpſtåndelſe/ och ewinnerligit lijf. Amen.

Cheko

Chéka pantor chijr jẽni? Rẽe.

Nijr nóóto, Konna nijr mátta nijre Pæntẽre, ock matta nijre Síttane nitaato nóóto, ock paévo thaan nijre Saccheeman JESUM CHRISTUM : ſuck hœrítt chíntika Manétto, hátte póho nijr taan quinkijnamen Saccheemans Oratij múckan, rẽe: nẽe. Ock jẽni chíntika Manétto maranijto, Kotz nijre Skinck naémæn chéko mochijrick huritt nutzko paétton, chíntichat, ock hátte nijr taani ciútte hẽrítt nóóton: Renáckot, jẽni hœrítt Manétto, póho taan ſuhwijvan, chíntika Renappi Háckíng: Nẽe ítta: pijri ock pijri Nẽe! jẽni tackcheene nirẽna Skinck, chíntichat, ock thaan JESU CHRISTO hátte nijr, ock hickat oraaton nijr, thaani chútte hœrítt nóóton: Thaani jẽni chíntika Renáppi, jẽni hẽritt Manétto, nijre ock ſuhwijvan nóóton Renappi, ſhêwo chéko nijr mataétt maranijto finkáttan. Ock ſínga JESUS CHRISTUS æmpaa (nijr ſuhwijvan renáppi naémæn) taan mochijri Simockan maranijto, chéko renáppi anckaropp, jẽni hœrítt chíntika Manétto, Kintz póho thaan ſuhwijvan anckaroppan renáppi, nijr rẽe: chijr mátta ſijs cavinn cattúnga; ſuck, nẽe, ſuhwijvan ankaroppan renáppi Kẽmen taan Háckíng! ock apítzi paétton nijre ock ſuhwijvan renáppi chéko nóóton hátte, tháni Chriſto, ciútte thaan Rhóómo chíckhæ, jẽni Kítzi, Kítzi.

Huru förstår tu thetta? Säg.

Versio. Jag troor/ at jag icke/ af mitt eget förnuft/ eller egen kraft troo kan/ eller komma til min HErra JEsum Christum; vtan then gode Helige Ande hafwer mig kallat genom Evangelium/ säijandes: Kom hijt til mig. Och samma Helige Ande hafwer giordt/ at mitt öga kan see/ hwad för stora goda gåfwor mig skänckte äro/ att han helgar och behåller mig vti en rätt troo: Såsom then gode Anden talar til hela Christenheten på jordene: Koñer hijt! flere/ och flere kommer! han vplyser min ögon/ helgar/ och når JEsu Christo behåller/ och bewarar mig vti en rätt troo: vti hwilka Christenhet/ then gode Anden/ mig och allom trognom menniskiom/ dageliga/ alt thet onda wij hafwom bedrifwit/ förlåter. Och när JEsus Christus kommer i synliga mått igen/ then stora domen at hålla/ tå skal then trösterijke Helige Ande/ i thet saña ropa til alla döda menniskior/

niſkior och ſäija; I döde menniſkiokroppar / liggen icke nu längre och ſofwen / vtan kommer hijt vtur jorden / alle j ſom hafwen warit döde; och ſtrax warder han gifwandes mig / och allom menniſkiom / ſom Trona hafwa / i Chriſto itt ewigt lijf. Thet är wißerliga ſant.

Hwad är thet? Swar:

Jag troor / at jag icke af LUTH.
mitt eget förnuft eller krafft troo kan / eller konna til min HErra JEſum Chriſtum: vtan then Helige Ande hafwer mig kallat genom Evangelium / vplyſt mig med ſina gåfwor / helgat och behållit mig vti en rätt Troo: Såſom han hela Chriſtenheten på jordene kallar / för-

samlar / vplyser / helgar / och når JEsu Christo behåller / och bewarar i en rått troo : Vti hwilka Christenhet han mig och allom Trognom dageliga förlåter alla synder / och skal på ytterſta dagen vpwäckia mig och alla döda / och giſwa mig ſamt med alla Trogna i Christo itt ewigt liif. Thet är wißerliga ſant.

Renáckot chirũna Niſſiaanus, Pinoaéttæt, Ãquaéttæt, ock pijri Renáppi chéko mátta nitaato chintika mamaræckhíckan, qui ſixi quijramen pæntãre,

Nũk Nirũna.

Så-

Sålunda skole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / samt flere andre inennistior / snarligen beflita sig om at lära

Versio.

Fader Wår.

Huru man må vngt folck enfaldeligen förehålla HErrans Böön.

Nũk nirũna , chijr jũni hũrítt mochyrick Hocquaésſung táppin.

Fader wår / tu som i then härliga / höga himmelen sitter.

Versio.

Fader wår / som åst i himlom.

LUTH.

Chéko paéntor chijr jũni ? Rũe.

U´nnar mochijrick Saccheeman , Hocquæsſungz ock Hackingz hũrítt Manétto , tijrue nijre : nũe ítta chijre renáppi ſuhvvijvan , Kónna nijr renáppe nooto , jũni hurítt Manétto , nirũna ſaminackot Nũk , ock nijr jũni ſaminácko t Niſſiaanus Kotz nijr ock thaan jũni ſaminácko t ock tahottamen chíntika maranijto , renáckot hurítt nisſia-

nissiaanus tahottamen Nωκ. Ock hátte nissas tancketitt chíntika.

Huru förstår tu thetta? Såg:

Versio. Gud wil här med ropa til oß / kommer hijt j folck allesamman; på thet wij troo skole/at then gode Guden är wår rätte Fader / och wij hans rätte Barn / på thet wij honom trösteliga och kärligen bidia skole / såsom god Barn sin älskelige Fader. Och beslutas här vti Siu korta Böner.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Gud wil här med locka oß/ at wij troo skole/ at han är wår rätte Fader/och wij hans rätte barn / på thet wij honom trösteliga och med all tilförsicht bidia skole / såsom god barn sin älskelige Fader. Och beslutas här vti Siu Stycken eller Böner.

I. Ciutte

I. *Ciutte Chíntika.*

Chíntikat chijre Rωaénſe.

Then Förſta Bönen.

Helgat warde titt Namn.

Chéko paéntor chijr jω̃ni? Rω̃e.

Mochijrick Saccheemans, Hocquaés-ſungz ock Hackingz hωrítt Manéttos Rωaénſe hátte mochij hátte chísbo renáckot chíntika, ſuck nijr tírue taani jω̃ni, chíntika, Kónna ock nijr jω̃ni Rωaénſe chíntika hatteû.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Gudz Namn har i ſig ſielft myc-ken helighet / men wij bidie i thenna Bön / at ock wij thet naminet he-ligt hålle. Verſio.

Hwad är thet? Swar:

Gudz Namn är i ſig ſielft heligt nog / men wij bidie i thenna Bön / at thet ock när oß ſkal heligt warda. LUTH.

Tanúndin ock ſínga jω̃ni? Rω̃e.

Sínga mochijrick Saccheemans Hoc-quaés-

quaésſungz ock Háckingz hωrítt Manéttos mamaræckhíchan, úſka Saccheeman chíntika, hω̃rítt tirui, ock nijr maranijto chéko únnar mamaraéckhíckan rω̃e, renackot Hoequaésſungz ock Háckingz, hω̃rítt Manettos Niſſiaanus, ſixi quijramen maranijto, chéko chijr tahottamen, únnar pæt nijre tahottamen, Hocquaésſung Nω̃k. Suck, chécko mamaræckhíckan Saccheeman, renáckot mátta tirue ock maranijto, jω̃ni, aéttike mataétt maranijto nirω̃na hω̃rítt Manéttos Rωaénſe. Kotz hícka oraaton nijr, O Hocquaésſung Nω̃k.

Huru och når ſkeer thet? Säg.

Verſio. När Gudz ord / bliſwer vthaf Läraren reent och klart vtförd / och wij theslikes giöre efter ſom thetta ordet innehåller och oß lärer / ſåſom Gudz Barn ägnar / beflita oß om / at giöra thet Gudbehagar / Thet gijf oß kåre himelſke Fader. Men / hwilken Lärare / ſådant icke förkunnar och giör / han ohelgar ibland oß Gudz Namn. Therföre bewara oß / O himmelſke Fader.

Huru ſkeer thet? Swar:

LUTH. När Gudz ord reent och klart

klart lårdt warder / och wij theslikes ther efter / såsom Gudz Barn ågnar / Gudfruchteligen lefwe / Thet gijf oß kåre himmelske Fader. Men hwilken annorlunda lårer och lefwer / han ohelgar ibland oß Gudz Namn. Therföre bewara oß O himmelske Fader.

II. *Nísſa Chíntika.*

Phaa chijre Tutæænungh.

Then Andra Bönen.

Tilkomme titt Rijke.

Chéko paéntor chijr jω̃ni ? Rω̃e.

Horítt Manéttos Tutæænungh, pæævo, mochij ũſka hω̃a ock mátta úſka nirω̃na chíntika: Suck nijr póho aéppe jω̃ni chíntika, Kónna ock thaan nijr Renáppi paévvo.

Huru

Huru förstår tu thetta? Säg.

Versio. Then gode Gudz rijke koñer wäl af sig sielft/och icke vtaf wåra Böön: vtan wi bidie med thenna Böön/ at thet ock til oß må komma.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. **Gudz rijke kommer wäl af sig sielft wåra Böön förvtan. Men wij bidie i thenna böön/ at thet ock til oß må komma.**

Tanúndin ock Sínga jẽni? Rẽe.

Sínga nirẽna Hocquæssung Nẽk, pætton nijre, chintika Manétto núsko, Kónna nijr taan jẽni Wínckan tahottamen, hatteu nóoton, thaan jẽni chíntika mamaræckhíckan, ock nijr chíntika chíckhæ hattéu, taani únnar Hacking, ock Sijs thaan Rhoomo chíckhæ.

Versio. Huru och när skeer thet? Säg: När wår himmelske Fader gifwer oß sin Helige Anda / at wij genom hans nådige behag / sättje Troo til hans heliga Ord / och wij

itt

itt heligt lefwerne före i thenna werlden ; och sedan til ewig tijd lefwe.

Huru och når skeer thet? Swar:

Når wår himmelske Fader giffwer oß sin Helige Anda/ at wij genom hans nåd sättie Troo till hans heliga ord/ och före ett heligt lefwerne här i werldene/ och sedan til ewig tijd lefwe. LUTH.

III. Náchha Chíntika.

Hátte chéko chijr tahottamen, renáckot thaani Hocquaéssung, renáckot ock taani Hácking.

Then Tridie Bönen.

Skee tin wilje såsom i himmelen/ så ock på jordene. LUTH.

Chéko paéntor chijr jũni? Rũe.

Mochæærick, mochijrick Saccheemans saminácköt Manéttos, hũritt ock Winckan tahót-

tahóttamen paévo ſeú taéppat, mátta aéppe nirũna chíntika, ſuck taani únnar chíntika, tijrue nijr, Kónna, ſaminácko̊t Manéttos, Wínckan tahóttamen ock taan nijr ſheû paévo.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio. Gudz gode och nådige wilje / ſkeer wål altid förvtan wåra Bö̊n; Men i thenna Bö̊n bidie wij / at Gudz nådige wilje ock hoos oß ſkee må.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Gudz gode och nådige wilje ſkeer wål wåra Bö̊n förvtan; Men i thenna Bö̊n bidie wij / at han ock når oß ſkee må.

Tanúndin ock Sínga jũni? Rũe.

Sínga nirũna Hocquaésſung Nũk, ſingkáttan chéko nirũna jũs tahóttamen, ock pænu maranijto ſuhvvijvan mattarútti Simóckan, ock manúnckus Manéttos manotúttut Simóckan, Kónna, jũni mátta tahóttamen, nijr chíntika maranijto, Hocquaésſungz ock Háckingz hũrítt Manéttos Rwaénſe,

Rωénse, ock Kónna hω̃rítt Manéttos Tutæænung, hátte mochijrick Renáppi, ock pijri, pijri sheû taîman: ock Kónna, jω̃ni mochijrick hω̃ritt Manétto, maranijto ock hátte nijr síttane thaani jω̃ni mamaræckhíckan, ock taani Nóoton, thaan nirω̃na chíckhæ tarássi. Unnar nirω̃na Hocquaéssung Nω̃kz, hω̃rítt ock samináckot Tahóttamen.

Huru och når skeer thet? Såg.

Når wår himmelske Fader / tager bort alt thet onda wårt kött gårna lyster åth / och förhindrar all ond Råd / och then onde andans illistige anslag / hwilka icke hålla kårt / at wij helge Gudz Namn / och at then gode Gudz rijke må hafwa myckit folck / och många flere ånnu dageligen til sig anamma / och at Gud giör och behåller oß starka i sin ord och i Trone in til wårt lijfs åndalycht. Thet årwår himmelske Faders gode och wälbehagelige wilje. Versio.

Huru och når skeer thet? Swar:

Når Gud förhindrar LUTH.

D wår

wår kötzlige wilie/ och för-
tager all ond råd och dief-
wulens anſlag / hwilka
icke tilſtädja / at wij helga
Gudz Namn / och at hans
rijke mâ tilkomma : Och
at han ſtyrker och behåller
oß faſta i ſin ord och i tro-
ne in til ändan. Thet är
hans gode och behagelige
wilje.

IV. Næûwo chintika.

Nirw̃na ſhéu póón pææta chijr
jócke.

Then Fierde Bönen.

LUTH. & Verſio.

**Wårt dageliga Bröd gijf
oß i dag.**

Mochirick Saccheeman , Hocquaés-
ſung ock Hácking̃z hw̃rítt Manétto , paét-
ton ock ſheû Póon nútſko, chíſbo nwttaas
ſheû,

ſheû, ſheû, ſuhwijvan Renáppi, mátta aéppe nirw̃na chíntika, Kónna paapi: Suck nijr pw̃hw, taanì únnar chíntika, Kónna Hocquaésſung ock Háckingz Saccheeman, hw̃ritt Manétto, maranijto, Kotz nijr renátkot paéntore, ock aéppe Keene ítta, nijr ſâiman nirw̃na ſheû Póon.

Huru förſtår tu thetta? Swar:

Gud gifwer ock dageligit Bröd/ af blåtta nåd / dageliy dags allom menniſkiom / vtan wår böön; Men wij bidie i thenna Böön / thet Gud wille laga / at wij ſådant måge förſtå / och med tackſäijelſe vndfå wårt dageliga Bröd. Verſio.

Hwad är thet? Swar.

Gud gifwer wål / vthan wår Böön / dageligit Bröd allom menniſkiom: Men wij bidie i thenna Böön / at han wil låta oß förſtå / och med tackſäijelſe vndfå wårt dageliga Bröd. LUTH.

Chéko paéntor chijr ſhêvvo Póon? Rω̃e.

Suhwijvan chéko nirω̃na jω̃s tahottamen hatteeu, Kotz mátta minamaérſo, renáckot Mítzi, Bisſun, Quijvan, Wickω̃men ock Wícking, Tutæænung, Hackiháckan, Hattω̃ ock mochijrick mws, ock chéko Wickω̃men hatteeu, ock Renappi hatteeu, ock Zææband, hωrítt Nitérvus, hωrítt Nisſiaanus, hurítt Kalebackſchaétti, hurítt ock ſamináckot Saccheeman, urít Sáckhang, mátta chéko ajúttamen, ſeû nickhícke, mátta mátaétt, ock pwróoque maranijto, ſuhwijvan hωrítt hátte Roaénſe, uritt Nitáppi, ock pijri renáckot.

Hwad förſtår tu med dageligit Bröd? Swar:

Verſio. Alt thet wår kropp giärna wil hafwa / på thet han icke ſkal lijda någon nöd / ſåſom åta / dricka / kläder / huus och heem / planternings platzer / hiort och älg / och hwad huſet tilhörer / och menniſkian kan åga / och penningar / from huſtru / from barn / fromt tiänſtefolck / goda och trogna öfwerhet / god timmelig wäderleek; at the icke ſlå ihiäl hwar annan / at man är helbregda / at man icke giör något ho-

reri

reri/ at man behåller itt godt rych-te/ goda wänner/ goda grannar/ och mehr sådant.

Hwåd är dageligit Bröd? Swar:

Alt thet som kropsens up-pehålle och nödtorft tilhö-rer / såsom äta/ dricka/ klä-der / huus och heem / åker/ boskap och bohag / godz och penningar / from hustru / from barn / fromt tienste-folck / goda och trogna Öf-werhet / godt regemente / god timmelig wäderleek / frijd / helbregda / tucht och åhra / goda wänner / goda grannar / och mehr sådant. LUTH.

V. Pareenach chintika.

Ock chijr ſinkáttan chéko nijr mattarútti hátte maranijto, renac-

kot ock nijr ſinkáttan chéko manúnckus Renáppi maranijto nijre.

Then Femte Bönen.

LUTH. & Verſio,

Och förlåt oß wåra ſkulder / ſåſom och wij förlåte them oß ſkyldige åro.

Chéko paéntor chijr jũni? Rũe.

Nijr tijrue, taani únnar chíntika, Kónna, nirũna Hocquæſſung Nũk, mátta næmen thaan nirũna mattarútti maranijto, ock ſinga nijr renáckot maranijto, chijr mátta ſinkáttan nijr æppe nirũna chíntika. Kónna, nijr ſheû manúnckus, Kotz nijr renáckot tijrue nirũna chíntika, mátta ock nijr hátte chéko Kommijre: Sucк nirũna Hocquaéſſung hũritt Nũk, nijre renáckot ſuhwijvan, pætton rankúnti, mochij nútſko, úſka hũa Tahóttamen. Kónna nijr Renáppi maranijto, ſuck quijramen, Kónna chijr bakanta nijr, Kotz nijr mátta, mátta bakittan manúnckus Renáppi; ſucк cheko manúnckus maranijto nijre, nijr apítzi Nitáppi maranijto, mochij ſheû Nitâppi úſka ſuhwijvan nirũna chítta, ock tahóttamen maranijto huritt ſuhwijvan nirũna Manũnckus Renappi.

Hur

Huru förstår tu thetta ? Säg.

Wij bidie i thenna Bön / at tu wår himmelske Fader / icke wille see til wåra onda odugliga gärningar / och når wij sådant giöre / at tu icke förskiuter oß med wåra bön. Ty wij äre af Naturen onde / och therföre icke wärde / thet wij ombidie i wåra böner ; hafwa thet icke heller förskyllat ; vthan at wår himmelske gode Fader / wille oß thet altsammans gifwa / vtaf sin blåtta kärlek och behag. Ty wij giöre dageliga thet som intet duger / och med wåra gärningar förtiäna wij intet annat / än at tu måtte sträffa oß. Hwarföre / wele wij icke heller förskiuta wåra owänner / som hafwa giordt oß ondt ; vthan strax förlåta / och giöra oß til wänner igen / ja / en stadig wänskap vpråtta oß emellan / af alt wårt hierta / och gärna giöra them allom godt / som oß hata. Verſio.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wij bidie i thenna Bön/ at wår himmelske Fader/ icke wil see til wåra synder/ och för theras skull förwägra oß wåra bön. Ty wij äre icke wärde thet wij ombidie/ hafwe thet icke heller förskyllat; vthan at han wille oß thet altsammans gifwa vtaf sine nåd. Ty wij synde dageliga i mångahanda mått o/ och förtiene icke annat än straff. Så wille wij twärt emot och förlåta vtaf hiertat/ och gärna giöra them godt som oß emot bryte.

VI.

VI. Ciúttas Chintika.

Ock chijr, mátta bakíttan nijr, taan manúnckus Manétto.

Then Siette Bönen.

Och tu förſkiut oß icke ifrån tig/ til then onde andan.

Verſio.

Och inled oß icke i Freſtelſe.

LUTH.

Chéko paéntor chijr jõni? Rõe.

Nirõna Vínckan Saccheeman, mochijrick hõrítt Manétto, mátta bachíttan Renáppi, chéko paéwo taan jõni; ſuck nijr titue, taani únnar chíntika, Kónna hõrítt Manétto, tahóttamen hícka Oraaton nijr, Konna Manúnckus Manétto, manúnckus Renáppi ock nirõna jõs, mátta moſiuttamen ock taîman nijr thaan ſinkáttan Nóoton, taan mátta Nóoton, ock taan ſijs matarutti ock mataétt maranijto. Ock ſinga renáckot matta hulijken quijramen nijr, nijr manotúttut æppe nirõna chíntika taan chijr, quijramen taîman, ock hatteû hõríſſo Tharáſſi.

Huru förſtår tu thetta? Säg:

Wår gode och milde HERRE förſ-

Verſio.

förſkiuter ingen Menniſkia / ſom kommer til honom ; Men wij bidie i thenna Bööñ / at Gud wille beſkydda och bewara oß / at diefwulen / onda menniſkior / och wårt egit kött / icke ſkal fälla och förföra oß / til at wedersaka Troon / til förtwifwelſe / och flere andre oduglige gärningar och laſter. Och når ſådane onde luſter förſöka oß / at wij tå måge wara förſichtige med wåra Bööñ til tig / ſökia / bekomma och få niuta en önſkelig ändalycht.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Gud ſzeſtar ingen / men wij bidie i thenna Bööñ / at Gud wille beſkydda och bewara oß / at diefwulen / werlden och wårt egit kött icke ſkal bedraga och förföra oß i wantroo / förtwifwelſe och andra ſwåra ſynder

der och laſter. Och om wij ther med förſökte warde / at wij doch på ſidſtone winna måge / och behålla Segren.

VII. Níſſas Chíntika.

Suck bakíttan nirω̃na ſuhwijvan manúnckus.

Then Siunde Bönen.

Vtan tag bort ifrån oß alt ondt. Verſio.

Vtan fräls oß ifrån ondo. LUTH.

Chéko paéntor chijr jω̃ni ? Rω̃e.

Nijr tijrue thaani únnar chíntika, aétticke apítzi tarásſi, Konna nirω̃na Hocquaésſung Nω̃k, taîman nijr úſka ſuhwijvan manúnckus, taan nirω̃na jω̃s ock chickhæ, ock taan ſuhwijvan chéko urítt nijr hátte, ock pijri renáckot. Ock ſinga nijr anckaróp, chijr pæeta nijre horíſſo Ángær ock hωríſſo chíckhæ Tarásſi, ock chijr tahóttamen taîman nijr, úſka únnar Manúnckus Tutæænung thaan Chijr, thaani jω̃ni mochæærick hω̃riſſo Hocquaésſung.

Huru

Huru förstår tu thetta? Säg.

Versio. Wij bidie i thenna Böön/ såsom til itt beslut/ at wår himmelske Fader/ wille taga oß ifrån alt ondt/ både til Kropp och Siäl/ och til alt thet wij äga; Och på sidstone/ när wij skolom döö/ at han gifwer oß tå en god död och en salig ändalycht/ och nådeliga tager oß vthaf thenna Sorgedaal/ til sig i then stora sköna och lustiga himmelen.

Hwad är thet? Swar:

LUTH. Wij bidie i theña Böön/ såsom vthi en Summa/ at wår himmelske Fader oß förloßar ifrån alt ondt/ både til Kropp och Siäl/ godz/ heder och ähra. Och på sidstone/ när stunden är kommen/ gifwer oß en salig ändalycht/ och nådeliga

liga tager oß vthaf thenna Sorgedaal / til ſig i himmelen.

KITZI.

Amen.

Cheko pántor chijr jũni? Rũe.

Aétticke nijr pæntor, Konna renáckot chíntika, nirũna Hócquaésſung Nũk, tahóttamen Chriſtaû taîman, ock hátte nirũna chíntika Saminácko t. Kónna jũni nirũna Nũk, hátte thaan nijr rũe, nijr renácko t chíntika maranijto, ock rũe, Kónna jũni Chriſtaû, ock tahóttamen nirũna chíntika, Kitzi, Kitzi, jũni hátte: Móchij, Móchij, Kitzi, jũni ſuhwijvan pæævo.

Huru förſtår tu thetta? Säg.

Verſio.

At jag ſkal förſtå / at ſådana Böner åro wårom himmelſke Fader tacknemlige / och af honom hörde / och han håller myckit af them. Ty han wår himmelſke Fader haſwer ſielf budit oß ſå bidia / och vthloſwat / at han wil höra thet / och låta ſig behaga wåra Böön. Amen / Amen / thet år / Ja / Ja / thet ſkal alt ſå ſkee.

Hwad

Hwad är thet? Swar.

LUTH. At jag skal wara wiß vppå / åt sådana Böner åro wårom himmelske Fader tacknemlige / och af honom hörde. Ty han hafwer sielf budit oß så bidia / och vthlofwat at han oß höra wil. Amen / Amen / thet är: Ja / Ja / thet skal alt så skee.

Renáckot chirũna Nisiaanus, Pinoaéttæt, Âquaéttæt, ock pijri Renáppi chéko mátta nitaato chintika mamarækhickan, qui síxi quijramen pæntũre,

Chíntika Bij.

Sålunda skole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och

och Pijgor / ſamt flere andre Menniſkior / ſnarligen befliita ſig om / at lära förſtå

Döpelſens Sacrament.

Huru man må vngt Folck enfaldeligen förehålla thet Heliga Döpelſens Sacrament.

I. Ciútte.

Chẽko pantor chijr jũni : Maranijto hωrítt chíntika Bij ? Rũe.

CHíntika Bij, mátta hũa Bij hatte, ſuck, aéppe jũni Bij, hátte mochæærick mochijrick Saccheemans Hocquaésſung ock Háckingz hωrítt Manéttos Simockan, ock hátte Saminácko nitáppi maranijto, aéppe hωrítt Manéttos Vínckan Oraati muckan.

Til thet Förſta.

Huru förſtår tu Döpelſens Sacrament ? Säg:

Döpelſen innehåller icke blotta watnet allena / vtan thet watnet hafwer med ſig Gudz Bod / och är för-

Verſio.

förbundit med Gudz Ord.

Verſio.

Hwad är Döpelſen? Swar.

LUTH.

Döpelſen är icke blotta watn allena / vthan är watn förſattat i Gudz Bod / och förbundit med Gudz ord.

Taan hátte jũni hωrítt Manéttos mamarackhíckan? Rũe.

Jũni nirωna Saccheeman Chriſtus rũe Matthei Niſſinácke haas Capit. v. 19.

Matzi chijr thaan ſuhwijvan Háckingz Tutæænung, ock rũe únnar Mamaræckhíckan, ſuhwijvan Renáppi, ock hωrítt chíntika Bij maranijto, thaan ſuhwijvan Renáppi, thaani Rωaénſe Nũk, ock thaani Rωaénſe Niſſiaanus, ock thaani Rωaénſe hωrítt chíntika Manettos.

Hwilket är thet ſamma Gudz ord? Swar:

Thet wär HErre Chriſtus ſäger Matth. 28. cap. v. 19.

Går

Går vth til alla jordenes platzar/ och lårer min buud alt Folck / och döper med watn/hwar och en Menniſkia / i Namn Faders / och Sons/ och thens Helige Andes.

Hwilket år thet ſamma Gudz Ord?

Swar?

Thet wår HErre Chriſtus ſåger hoos Matth. i thet ytterſta:

LUTH.

Går vth i heela werlde-ne / och lårer alla Hedningar och döper them / I Namn Faders / och Sons / och thens Helige Andes.

II. Níſa.

Tandarijton chíntika Bij ? Rẽe.

Chíntika Bij, hátte aéppe Bij, ock maranijto renáckot : bachíttan chéko nijr mattahulijken maranijto, ock ſinkáttan Anckaróppan ock Manúnckus Manétto, ock paétton chíckhæ ſheû, ſuhwijvan Renáppi, chéko Nooton hátte, renáckot hwrítt Manéttos Mamaræckhíckan ock Simóckan rẽe.

Til thet Andra.

Hwad gagnar oß Döpelsens Sacrament? Säg.

Verſio. Döpelsens Sacrament/ hafwer med sig then wärkan/ at thet förtager alt thet onda wij hafwom betager alt thet onda wij hafwom bedrifwit/ thet förtager döden och then onde Andan/ och gifwer ewigt lijf/ allom Menniskiom som Trowna hafwa/ såsom Gudz ord och löffte tilsäija.

Hwad nytta hafwer Döpelsen med sig? Swar:

LUTH. **Döpelsen hafwer med sig och wärkar syndernas förlåtelse/ frälsar ifrån döden och diefwulen/ och gifwer ewinnerlig Saligthet allom them som troo/ såsom Gudz ord och löffte lyda.**

Thaan hätte jũni hwritt Manéttos Mamarackhickan ock Simockan? Rũe.

Jũni

Jωni nirωna Saccheeman Christus rωe, Marci Átack cáttas cap. v. 16.

Chéko Nooton hátte ock tahóttamen taîman hωrítt chíntixa Bij, jωni chíckhæ sévvo, sévvo; Konna chécko mátta Nóoton hátte, jωni ock mátta chíckhæ sévvo, mochij Ánger Anckaropp.

Hwar stå the samma Gudz ord och löfte? Såg:

Thet wår HERRE Christus såger/ Marci i thet 16. Cap. v. 16. Versio.

Then ther Trona hafwer / och vndfår Döpelsen / han skal få lefwa til ewig tijd; Men then ther icke Troona hafwer / han skal icke få lefwa til ewig tijd / vthan skal döden döö.

Hwilka åro the Gudz ord och löfte? Swar: LUTH.

Thet wår HErre Christus såger Marci i thet yttersta:

Then ther troor och warder döpt / han skal warda salig / men then ther icke

troor / han skal warda fördömd.

III. Nächa.

Tanündin nitaato Bij, renáckot mochijrick Winkan maranijto? Röe.

Bij, jõni Kitzi mátta maránijto, ſuck, hõrítt Manéttos Mamaræckhíckan, hátte renáckot Bij, aéppe ock taan jõni, ock Nooton, chéko renáckot, hõrítt Manéttos, mamaræckhíckan thaani Bij nóoto, ock jõhi pæntõre, Kónna, ſinga Bij, mátta hátte aéppe, hõrítt Manéttos Mamaræckhíckan, ſuck Bij, hátte Bij, ock mátta pijri chéko Wísſacka hátte, mátta ock chíntika Bij hátte. Kónna aéppe hõrít Manéttos Mamaræckíckan, renáckot ſittane Bij, mochij, chíntika Bij hátte, nijr paéntor, jõni hátte: Ciutte Vínckan ſaminácko chíckhæ Bij, ock Kintz chiſickõn chíntika thaani jõni hõrítt chíntika Manétto, renáckot, Saccheeman chíntika Pâvvel rõe thaan Tit. Náhha cap.

ThaanKintz chiſickons chíntika Bij, ock jõni chíntika Manétto, hõrítt mijrikon æppe nijr, chéko jõni mochijrick nútzko paétton nijre; taan nirõna Saccheeman JESUM CHRISTUM, Kónna nijr ſhevvo hõrít Nitáppi, taan chirõna mochijrick Winkan, ock nijr chirõna Nisſiaanus, thaan

thaan chíckhæ mátta tarássi, renackot nijr nooto. Jõni Kítzi, Kítzi.

Til Thet Tridie.

Hwadan kan watn sådana stor och mächtig ting åstad kom̃a? Såg:

Watn giör thet wißerliga icke / vthan Gudz ord / som sådant watn med och när sig hafwer / och Troon / som sådana Gudz Ord i watnena troor / och sig ther på förlåter: Ty när watnet icke hafwer med sig Gudz Ord / är watn icke annat än watn / och har icke en sådana krafft / och är ingen Döpelse. Men med Gudz Ord / är sådant watn en helig Döpelse / thet är / ett Nådefult lifsens watn / i then Helige Anda / såsom S. Paulus säger til Titum i thet tridie Capitel. Versio.

Genom nya Födelsens Baad / och thens Helige Andes förnyelse med oß / hwilken han rijkeliga oß gifwit hafwer / genom wår HErra JEsum Christum / på thet wij altijd skole wara hans wänner / genom hans stora godhet / och blifwa

hans barn til ewinnerligit liff/ såsom wij troo och hoppas: Thet är wißerliga sant.

Huru kan watn sådana mächtig ting åstad komma? Swar:

LUTH. Watn gör thet wißerliga icke/ uthan Gudz ord/ som är med och när watnet och Troon/ som sådana Gudz Ord i watnena troor/ och sig ther på förlåter. Ty uthan Gudz Ord är watn icke annat än watn/ och är ingen Döpelse. Men med Gudz Ord är thet en Döpelse/ thet är/ ett nådefult liffsens watn/ och nya Födelsens Baad i then Helige Anda/

såsom S. Paulus säger til Titum Cap. 3.

Genom nya Födelsens Baad / och thens Helige Andes Förnyelse / hwilken han öfwer oß rijkeliga vthgutit hafwer / genom wår Frälsare JESUM CHristum / på thet wij skole rättfärdige warda genom hans Nåd / och blifwa Arfwingar til ewinnerligit lijf / efter hoppet: Thet är wißerliga sant.

IV. Næûwo.

Chéko paéntor chijr, chékorenáckot chíntika hatteú taani Bij ? Rw̃o.

Jw̃ni hátte pæntw̃re, Kónna hirúsſus Adam, taani nijre ſ heû taan nirw̃na ſevaraénda ock hurítt maranijto, taani Bij ; mátzi, mátzi,

ock anckaropp, aeppe ſuhvvijvan mataett nirwna maranijto, ock cheko nirwna manúnckus jws, quinkijnamen. Ock ſheû æntaami, ock aempaa chinz chiſickon Renáppi, unnar taani ſaminackot, ock huritt maranijto ſæuvi ock thaan ſaevvo chickhæ, aeppe hæritt Manetto, taani mochijrick quinkijnamen chitwna Hocquæſſung.

Til thet Fierde.

Huru förſtår tu hwad ſådana Döpelſe med watn betyder? Såg:

Verſio. Thet gifwer til förſtå / at then gamle Adam i oß / ſkal dageliga genom wår ånger och goda gärningar vthi watnet fördränckt warda / och dööd med alla wåra onda gärningar och köttsens luſter; Och åther dageliga vpſtå och komma igen en nyfödd Menniſkia / then i wälbehagelige och gode gärningar / altijd och vthan ända lefwa ſkal med Gud i himmelen.

Hwad betyder ſådana Döpelſe i watn? Swar:

LUTH. Thet betyder at then gam-

le

le Adam i oß ſkal genom dagelig ånger och Bättring fördränckt warda / och dööd med alla Synder och onda Luſtar / och åther dageliga vpkomma och vpſtå igen en ny Menniſkia / then i Rättfärdighet och Reenhet ewinnerliga för Gudi leſwa ſkal.

Thaan hátte jũni Mamarechíckan?

Rũe.

S. Pãwwel tijrue thaan Romanos | *Kúrt as Capitel.*

Nijr Renáppi hatteeu Hácking taato aéppe CHRISTO, taan chiintika Bij, taani Anckaróppan; Kónna renáckot CHRISTUS ænthaami úſka Anckaróppan, taan Nũk ſaminácckot Saccheeman, renáckot ock nijr Renappi púmſka thaani Kinz chíkhæ.

Hwar

Hwar står thet skrifwit? Swar:
S. Påwel säger til the Romare i thet Siette Capitlet:

LUTH. & Verſio.

Wij äre begrafne med Christo genom Dopet i döden / at såsom Christus är upwäckt ifrån the döda / genom Fadrens härlighet / så skole och wij wandra i ett nytt lefwerne.

Renáckot chirũna Nisſiaanus, Pinoaéttæt, ãquaéttæt, ock pijri Renáppi chéko mátta nitaato chintika mamarækhíckan, qui ſixi quijramen pæntũre jũni hwrítt Hocquaésſungz nísſa Asséns Síttane, ock hurítt rũe taan chirũna Saccheeman chintika, chéko mataét chijr hátte maranijto.

Verſio. Sålunda skole edre Barn / Söner

ner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / saint flere andre Menniskior / snarligen beflita sig om / at lära rätt förstå himelrijkssens Nycklars krafft / och rätt bekänna för sinom Lärefader the onda gärningar / som man bedrifvit hafwer.

Huru man må lära vngt Folck rätt förstå himelrijkssens Nycklars krafft / och rätt skriffta sig för sinom Lärefader.

Chéko paéntor chijr jõni, Rõe chirõna mataétt maranijto? Rõe.

TYrue mataétt maranijto, hátte Nisla: Ciútte, rõe chéko mattarútti hátte maranijto. Nísla quijramen Kónna Saccheeman chíntika, bakíttan chéko mataétt nijr hátte maranijto, renáckot, hõrítt Manétto, hõa, jõni hátte maranijto, ock mátta nijr tritææ, aétticke, suck tritææ, nóoto Kitzi, Kónna nirõna mattarútti maranijto taan renáckot, hátte hõrítt Manétto bakíttan thaani Hocquaésung.

Huru förstår tu thetta / bekänna sina onda gärningar? Säg.

Bekänna sina onda gärningar / haf- Verſio.

hafwer i sig tu Stycken : itt / at man bekänner Synderna. Thet andra / at man beflitar sig om / at Skriffte Fadren oß förlåter the onda gärningar / som wij hafwe begångit / lika som Gud sielf / hade oß them förlåtit. Och sedan / skole wij intet så täncka / jag weet icke om thet så är ; vthan wij skole tänka thetta : Jag troor wißerliga / at på sådant sätt hafwer Gud förlåtit mina onda gärningar vthi himmelen.

Hwad är Skrifftermål? Swar:

LUTH. Skrifftermål hafwer i sig tu Stycken : Ett / at man bekänner Synderna. Thet andra / at man vndfår Aflößning eller Synders förlåtelse af Skrifte-Fadren / såsom af Gud sielf / och intet twiflar thet på / vthan troor fulleliga

at

at Synderna åre ther igenom förlåtne in för Gud i himmelen.

Chéko mattarútti maranijto nijr tírue? Rw̃e.

Taan hw̃rit Manétto, nijr rw̃e ſuhwijvan chékw̃ mattarútti nijr hátte maranijto, jw̃ni ock chékw̃ nijr matta paéntor, renáckot nijr maranijto, taani chíntika Nw̃k nirw̃na Átticke taan Saccheeman chíntika nijr rw̃e, ſuck jw̃ni mataétt maranijto, ckéko nijr paéntor taani chíckhæ.

Hwilka onda gärningar ſkole wij tå bekänna? Säg:

För Gud ſkole wij bekänna / alt thet onda wij hafwe bedrifwit / ja och thet ſom wij icke känne eller wete / ſåſom wij giöre vthi Fader Wår. Men för Präſten ſkole wij bekänna allena the onda gärningar / ſom wij förnimme i hiertat. Verſio.

Hwad Synder ſkal man tå ſkriffta? Swar:

För Gud ſkal man gifwa LUTH.

wa sig skyldig til alla synder / så wäl til them wij icke känne eller wete / såsom wij giöre uthi Fader Wår: Men för Skriffte-Fadren skole wij bekänna the synder allena / som wij wete och förnimme i hiertat.

Thaan hátte jẽni chirẽna maranito? Rẽe.

Næmæn taan chirẽna Hackiháckan, taan hœrítt Tæræn chisbo Simockan, chijr Nœk, chijr Anna, chijr chaleback-skaétti &c. Chijr mátta hátte maranijto chéko Nœk ock Kahæsi hátte rẽe taan chijre, chijr hátte Kommwta, chijr mátta hulikæn hátte maranijto, chijr manúnckus, chijr hátte tahóttamen Pwrooque, chijr siríngue. Chijr mátta Nitáppi hátte maranijto, chirẽna rẽa ock chirẽna maranijto, chijr Kommwta, chijr krẽni, chijr matætt maranijto, ock mattarútti hátte maranijto.

Hwilka äro thessa tina onda gärningar? Såg:

Verſio. See til titt handwärk och ämbete

te som tu hay at beſtälla med/ efter the Tijo Gudz Buud: Om tu är en Fader/ Moder/ Dräng ꝛc. Om tu haſwer intet beſtält/thet ſom Fader och Moder haſwa tig befallat/ om tu har förſnillat något/ om tu har intet troligen tin beſtälning vthrättat/ om tu har warit ond/ om tu har älſkat löösachtighet/ warit hätſk. Om tu intet har hullit goodwänſkap/ſå wäl vthi orden ſom i gärningarna/ om tu har ſtulit/lugit/ giordt någon ſkada eller annat ondt.

Hwilka äro the? Swar.

See til titt Ständ efter Tijo Gudz Bod: äſtu en Fader eller Moder/ Son eller Dotter/. dräng eller piga ꝛc. Om tu haſwer warit olydig/ otrogen/ förſummelig/ wredſam/ otuchtig/ hädſk. LUTH.

hådsk. Om tu hafwer giordt någrom emoot med ord eller gårningar / stulit / lugit / giordt skada på något / och fördårfwat.

Paétton nijre Ciutte rancketitt Simockan, taan rẽe chéko mattarútti nijr hátte maranijto.

Chijr rẽe taan Saccheeman chintika;

Tahóttamen Saccheman, nijr tijrue sevarenda thaan chijre, chijr Kristaũ chéko nijr Rẽe, chéko mataét nijr hátte maranijto, ock chijr renáckot, hœrítt Manétto hẽa, rẽe, Kónna chijr bakíttan, chéckœ mattarútti nijr hátte maranijto.

Så gijf mig itt kort sått til at bekänna mina onda gårningar. Tu skal säija til Skrifftefadren:

Verſio.

Alskelige Herre / jag bekänner sorgeligen för Eder / och beder j wiljen höra min Skrifftermål / och hwad onda gårningar jag hafwer begångit / och J vthi Gudz ställe / wiljen förlåta mig / the onda gårningar som jag giordt hafwer.

Så

Så gif mig ett kort Sätt til at skriffta.

Så skal tu säija til Skrifftefadren:

Käre Herre / jag beder Eder / at j wiljen höra min Skrifftermål / och tilsäija mig aflößning på Gudz wägnar. LUTH.

Rω̃e:

Nijr mattarútti Renáppi, tijrue taan mochæærick, mochijrick Saccheeman, Hocquæsfung ock Hackingz hω̃rítt Manétto, nijr hátte suhwijvan mattarútti maranijto, suck taan chijre rω̃e nijr, Konna nijr Kalebackskétti Pinoaéttæt (Kalebackschétti Âquættæt &c.) nijr maranijto Hackiháckan nirω̃na Saccheemans (sevarænda) mátta hurítt, Konna jω̃ni ock jω̃ni, nijr mátta hátte maranijto, chéko nirω̃na Saccheeman Rheenus ock Saccheeman Âquææo, hátte nijre rω̃e.

Nijr hátte nirω̃na Saccheeman siringue maranijto, ock nijr hátte maranijto, Kotz jω̃ni Saccheeman sheû chikitton, nijr matta sheû hátte urítt maranijto, chéko nirω̃na Saccheeman hátte rω̃e, maranijto chijr

jõni, nijr ock pænn hátte maránijto jõni, ock jõni. Nijr hatte mataétt rõe, ock hátte ſimáckot maranijto, nijr quirútteme ock chikítton, aéppe pijri renackot nijre, ſpecie Renáppi, &c. Mochijrick ſevarænda nijr, Kotz renáckot mattarútti nijr ſheû maranijto, ock nijr tahottamen chijr, rõe: taîman bakíttan ſuhwijvan, chéko nijr hátte mattarutti maranijto, Kítzi, nijr mátta pijri renackot maranijto; ſuck, nijr ſheu, tahottamen hurítt maranijto.

Såg:

Verſio.

JAg älende Menniſkia betygar Jin för Gudi / at jag hafwer bedrifwit allahanda Synder; Men för Eder bekänner jag / at jag är en Tienſtedräng / Tienſtepiga ꝛc. Men jag drifwer arbete ſom min husbonde hafwer mig befallat / (ty wärr) icke troliga / ty ther och ther hafwer jag icke giordt / hwad min husbonde eller matmoder hafwa mig befalt at giöra / jag hafwer retat them til wrede / och kommit them offta til at låta illa och bannas / jag hafwer warit förſummelig och ſkada åſtad kommit. Jag hafwer fördt ohöfwiſkt taal / och giordt

giordt ohöfliga gärningar / trätt och kifwat med flere slike som jag är sielf / ꝛc. Ther öfwer jag storligen är bedröfwad / at jag så illa altijd hafwer mißhandlat / Och jag beder Eder kärligen / at I willien förlåta mig alt thet jag hafwer illa giordt : sannerligen jag wil intet mehr så giöra / vthan thet som wäl och rätt är.

Jag arme syndare / giffwer mig Gudi skyldig i alla synder / besynnerligen bekänner jag för Eder / at jag är en Tienstedräng / (Tienstepiga) ꝛc. Men jag tienar (ty wärr) minom husbonda icke troliga / ty ther och ther hafwer jag icke giordt hwad mig war befalt af hus- LUTH.

bonde eller matmoder. Jag hafwer förtörnat them / och kommit them til at låta illa och bannas / jag hafwer warit försummelig / och låtit skee skada. Jag hafwer ock warit ohöfwisk i ord och gärningar / trätt och kifwat med mina swederlijkar / ꝛc. Thet tyckes mig altsammans illa wara / och bedes nåd / jag wil gärna bättra mig.

Kiútte Saccheeman Rheenus, ock ciútte Saccheeman Âquaæo, rẽe renáckot:

SUck nijr rẽe taan chijre, nijr matta hurítt chiſickẽn nirẽna Niſſiaanus, ock nirẽna Kalebackſkaétti Renappe, nijr mátta taîman ock hatteû nirẽna Niſſiaanus, ock nirẽna Kalebackſkaétti Pinoaéttæt, Kalebackſkaétti Âquaáttæt, taan chíntika maranijro,

ranijto, Hocquaéſungz mochijrick hõritt Manétto. Nijr hátte quirúttemen, nijr hátte manúnckus maranijton paétton, aéppe nirõna rõe, ock aéppe nirõna mátta hulijken maranijto. Nijr maranijto, Kotz nirõna Nitáppi ſevaraénda, ſínga nijr chéko maramen, mochijrick Zéban nijr taîman, nijr máramen ættícke mattarútti Hææs, ock mataétt mws, ock pijri renáckot, nijr hátte maranijto. Sínga ock Renáppi, mátta chéko renáckot mataétt paéntor, ock mátta mochijrick mattarútti maranijton paéntor, mátta mochijrick Krinkõmen tritææ, ock quijramen Krõni chéko mattarútti maranijto, mátta, ſuck rõe ciútte, ættícke níſſa, chéko chijr paéntor, renáckot:

Suck rõe nijr taan chijre, nijr ciútte hattéu quirútteme, ock ciútte nijr hattéu mataétt rõe, ciútte jõni, ock ciútte jõni, nijr mátta hátte hurítt maranijto. Ock pijri mátta nijr tritææ jõni. Chijr ock mátta paéntor chéko mattarútti chijr hátte maranijto (únnar mátta, mátta Kítzi) rõe, ock mátta chéko Kítzi, ſuck quijramen, Kónna Saccheeman chíntika, ſinkáttan chéko chijr mattarútti hátte maranijto, ock chijr tírue hõritt Manetto, ock taan Saccheeman chíntika.

En Huusbonde eller Matmoder ſäije altſå:

Verſio.

Särdeles bekänner jag för Eder/ at jag icke hafwer wäl vpfödt min Barn/ och mitt Tienſtefolck/ jag hafwer icke tilhållit mina Barn/ min tienſtedräng/ tienſtepiga/ til at tacka och lofwa Gud. Jag hafwer bannats/ och ondt exempel gifwit/ både med ord och gärningar. Jag hafwer gifwit orſak at min näſta är bedröfwat worden/ när jag har något ſåldt; Jag hafwer tagit för nyckit pemningar ther före/ och har ſåldt falſka Skinwahror/ och odugeligit godz; och mehr ſådant hafwer jag giordt.

När och man icke förminer med ſig/ at hafwa ſådana onda gärningar/ eller större onda bedriffter begångit/ ſå ſkal man icke heller låta tankarna löpa wijda omkring och beſwära ſig/ eller wijdare ſökia och liuga ſig några onda gärningar til/ ingalunda/ allenaſt ſåg en eller twå/ the tu kan märkia/ altſå:

Särdeles bekänner jag för Eder/ at jag en gång bannades. Item, en

gång

gång hade jag ohöfwisk ord / en gång thet eller thet försummade; och mehr tänke tu intet ther på. Förstår tu och intet ondt tig hafwa giordt / (thet doch icke kan wara sant/) så säg och ingen ond gärning vthi wißo / vthan beed at Prästen måtte tig förlåta hwad orätt tu giordt hafwer / med thenne allmänne Böön / för Gudi och Skriffte-Fadren.

En Huusbonde eller Matmoder säije altså:

LUTH.

BEsynnerlig bekänner jag för Eder / at jag icke hafwer wäl vpfödt min Barn och Tienstefolck / icke hållandes them til Gudz ähra. Jag hafwer bannats / gifwit ond exempel med ord och gärningar. Jag hafwer giordt mina

Grannar skada / såldt för dyrt / såldt falska wahror / &c.

Ther och någor icke befinner sig / med sådana eller större Synder beswårat wara / så skal han tå icke ytterligare bekymra sig / eller wijdare sökia och dichta sig Synder ; vhan säg en eller twå / the tu weest / altså :

Besynnerliga bekänner jag för Eder / at jag en gång bannades ; item / en gång hade ohöfwist ord / en gång thet eller thet försummade. Och låt sedan blifwat.

Weest

Weest tu och platt ingen / (thet doch icke kan wara möijeligit /) så säg och ingen besynnerlig / vthan tag Aflößningen på thenna allmenneliga Skrifftermåhl / som tu Gudi giör för Skriffte-Fadren.

Thaan jũni chirũna tijrue, apítzi, Saccheeman chíntika rũe:

Hũrítt Manétto, Hocquaésſung ock Háckings, mochæærick, mochijrick Saccheeman, taîman Kijr, taan hωrítt Nitáppi, ock maranijto chirũna Nooton ſittane, Kitzi.

På ſådana tin Bekãnelſe ſkal Skriffte-Fadren ſtraxt ſäija:

Gud tage tig til ſine nåder / och giöre tin Troo ſtark / Amen. Verſio.

Ther på ſkal Skrifftefadren ſäija:

Gud ware tig nådelig / och ſtyrkie tina Troo / Amen. LUTH.

Ock

Ock Saccheeman chíntika, rw̃e ſijs:

Nooto chijr, Kónna ſinga nijr bakíttan, chirw̃na mattarútti maranijto, hwrít Manétto hw̃a, ſinkáttan, chéko chijr mattarútti hátte maranijto? Rw̃e:

Mochij, Nitappe Saccheeman.

Rw̃e Saccheeman chintika ſijs.

Ock nijr, úſka nirw̃na Saccheemans JESU CHRISTI rw̃e, taan nijr, ſinkáttan ſuhwijyan chirw̃na mattarútti, chéko chijr hátte maranijto, ock jw̃ni, taani Rwaénſe Nw̃k, ock taani Rwaénſe Niſſaanus, ock taani Rwaénſe hwrít chíntika Manétto, Kitzi.

Mátzi renáckot Nitáppi, ſheû.

Och Skrifftefadren ſäije wijdare:

Verſio.

Troor tu / at når jag förlåter tig tina onda gärningar / at Gud ſielf tå förlåter tig tina ſynder / ſom tu begångit hafwer? Säg:

Ja kåre Herre.

Säger Skrifftefadren åther:

Och jag / vthaf wårs HErres JEſu Chriſti befalning til mig / förlåter tig thet onda tu hafwer begångit / och thetta / I Namn Faders / och Sons /

Sons/ och thens Helige Andes/ Amen.

Gack i Frijd.

Och säija wijdare:

Troor tu at min förlåtelse är Gudz förlåtelse? LUTH.

Swar: Ja.

Säger han åther:

Som tu troor/ så skee tig:

Och jag vthaf wårs HErres JEsu CHristi Befalning/ förlåter tig alla tina Synder/ i Namn Faders/ och Sons/ och thens Helige Andes/ Amen.

Gack i Frijd.

Renáckot chirω̃na Nisſiaanus, Pinoaéttæt, Âquaéttæt, ock pijri Renáppi, chéko mátta nitaato chíntika mamarækhíckan, qui ſíxi quijramen pæntω̃re, mochæærick mochijrick Saccheemans JESU Chriſti Mitzi ock Bisſun, taani Boquíckan,

Verſio. Sålunda ſkole edre Barn/ Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / ſamt flere andre Menniſkior/ ſnarligen beflita ſig om/ at lära rätt förſtå HErrans JESU Chriſti Nattward.

Huru man må lära vngt Folck om Altarens Sacrament.

Chéko paéntor chijr mochæærick mochijrick Saccheemans JESU CHRISTI Mitzi ock Bísſun taani Boquíckan? Rω̃e?

Jω̃ni hátte nirω̃na Saccheemans JESU CHRISTI Kítzi jω̃s ock Mock, taani ock aéppe Poon ock vísſacka Bísſun,

ſun, nijre Renáppi Chriſti, taan mítzi, ock Biſun mitzi, úſka Chriſto hẽa, maranijton ock nútſko paétton.

Hwad är Altarens Sacrament?
Swar:

Thet är wårs HErres JEſu Chriſti ſanna lekamen och blod / vnder bröd och wijn / oß Chriſtnom til at åta och dricka / af Chriſto ſielf ſtichtat och inſatt. LUTH. & Verſio.

Taan hátte jẽni Mamarackhíckan? Rẽe.

Renáckot Mamarackhickan, maranijto Nevvo chíntika Saccheeman Mattheus, Marcus, Lucas ock S. Paulus:

Nirẽna Saccheeman JESUS CHRISTUS, jẽni Boquíckan, ſinga mochijrick ſevaraénda ock minamáſſo hátte, úſka manúm charakíttę, Juda Iſcharioth, taîman paan rẽe: Kene ítta nijre Nẽk ock maranijto poon pænn, ock paétton únnar poon nútſko, ſuhwijvan mochijrick Nirappi, rẽe: Taíman ock mítzi, jẽni poon, hátte aéppe ock taani ſe, nijre ſuhwijvan jẽs, únnar

únnar nijre jõs, nijr pætton núlko chijre, ock ſuhwijvan Renáppi, ſinga chijr maranijto, chijr ſéu tritææ nijre, ock nijre mochijrick minamaérſos Ankaróppan.

Renáckot ock taíman, jõni nirõna mochæærick, mochijrick Saccheeman JESUS CHRISTUS, ciútte Ráckkans, ſinga Boquíckan mítzi tarásſi, rõe: Keene ítta nijre Nõk, ock paétton jõni, mochijrick Nitáppi ock rõe: mítzi ſuhwijvan jõni, nijre hõrítt Mock, jõni, mátta hirúsſus; ſuck Kinz nijre mátzi Simóckan, jõni nijre ſaminácket Mock, nijr paétton chijre ock pijri mochijrick Renáppi, taan maranijto tarasſi, chéko mataétt chijr, ock pijri mochæærick Renáppi, hátte maranijto, jõni maranijto ítta, ſeû ſínga chijr renackot, Vinckan Bísſun mítzi, chijr tritææ nijre, ock nijre mochæærick minamærſos Anckaroppan.

Hwar ſtår thet ſkrifwit? Swar.

LUTH. & Verſio.

Så ſkrijfwa the helige Evangeliſter / Mattheus / Marcus / Lucas / och S. Paulus.

Wår HErre JEſus Chriſtus / i then Natten tå han för-

förrådder wardt / tog han Brödet / tackade / bröt thet / och gaf sina Lärjungar / och sade : Tager och äter / thetta är min Lekamen / som för eder utgifwen warder / thetta giören til min åminnelse.

Sammalunda tog han och Kalcken effter Nattwarden / tackade / gaf them och sade : Tager och dricker här af alle / thenna Kalcken är thet Nya Testamentet i minom Blod / som för Eder och för mångom uthgutin warder til Syndernas förlåtelse.

Thetta

Thetta giörer / så offta i dricken / til min åminnelse.

Tandarijton renáckot mitzi ock Bísſun mitzi ? Rwe.

jũni hátte renáckot rũe:

Thaan chijre, nijr hátte pætton nijre jũs anckaróppan, ock nijre hũrítt Mock, taan maranijto tarásſi ock bachittan, chéko mattarútti chijr hátte maranijto.

Renáckot, Kónna nijr, taani ínnar Kinz nijr mátzi Simockan hátte, chijr ſinkáttan nirũna ſuhwijvan mattarutti maranijtũn, Konna nijr chíckhæ ock nickhícke ſheû, Kónna, ſinga chijr bakíttan, chécko mataétt Renáppi maranijto, jũni hatte chíckhæ ock nickhícke ſheû.

Hwad nytta hafwer thetta ätande och drickande med ſig? Swar:

Thet gifwa thenna Orden tilkänna:

LUTH. & Verſio.

För Eder vthgifwin och vthgutin til Syndernas förlåtelſe.

Nemligen / at oß i thetta Sacra-

Sacramentet / Syndernas förlåtelse / Lijf och Salighet / genom sådana ord gifwen warda ; Ty ther Syndernas förlåtelse är / ther är ock Lijf och Salighet.

Tanundin nitaato jẽni mítzi ock Bísſun mítzi, renáckot mochijrick maranijto? Rẽe.

Mítzi ock Bisſun mitzi, matta nítáto, renáckot mochijrick maranijto, ſuck mamarackhíckan jẽni:

Taan chijre, nijr hátte paétton nijre jẽs anckaróppan, ock nijre hœrítt ſaminácko Mock, taan maranijto tarasſi, ock bakíttan chéko mattarútti chijr hátte maranijto.

Jẽni Oráti múckan, ock Kítzi Sacheeman, taani únnar, Kinz nijr mátzi Simockan, ock chéko Renáppi, Nooton hatte, taan únnar oráti múckan, hattéu ock cheko jẽni oraati múckan pœhẽ, Chriſtaau, Kónna, hœrítt Manétto, bakíttan ſuhwijvan chirẽna mattarútti chéko chijr hátte maranijto.

Huru kan lekamligit åtande och drickande giöra sådana måchtig ting? Swar:

LUTH. & Versio.

Åtande och drickande giör thet intet/ vthan Orden som här stå:

För Eder vthgifwen och vthgutin til Syndernas förlåtelse.

Hwilka ord äro hufwudstycken i thetta Sacramentet. Och hwilken som Troo sätter til samma Ord/ han hafwer thet the innehålla och lyda / nemliga Syndernas förlåtelse.

Chéckω Renáppi taíman mitzi jω̃ni, nijre Vínckan jω̃s ock samináckot Mock hωrísso? Rω̃e:

Maranijto rarokiutto, (paéntor) mátta chéckω mitzi ock matta chéckω Bissun

ſum mitzi, ock pijri renáckot maranijto, hurítt, Kitzi hurít; Kónna jõni ſijs hõrítt, mochij, mochæærick hõrítt, Keekω Nooton hátte, taan únnar oraati muckan: Thaan chijre, nijr hátte paétton nijre jõs anckaróppan, ock nijre ſaminácko Mock, taan maranijto tarásſi, ock bachittan chéckω mattarútti chijr hátte maranijto. Konna chékω Renáppi, matta hátte Nooton taan jõni Oraati múckan; ſuck tritææ, aétticke, jõni Renáppi, mattarútti ock matta hõrit, Konna jõni rõe (Taan chijre) quijramen hõrít Nooton.

Hwilken vndfår thetta Sacramentet wårdeliga? Swar:

Faſta och lekamliga bereda ſig/ år wål en vthwårtes Tucht: Men then år rätzliga wårdig och wål ſtickat/ ſom troo ſätter til thenna orden/

LUTH. & Verſio.

För eder vthgiffwen och vthgutin til Syndernas förlåtelſe.

Men then ſom thenna orden icke troor / vthan twijflar / han är owärdig och oſkickelig / ty thetta Ordet [för Eder] kräfwer trogen hierta.

Renáckot chirũna Niſſiaanus, Pinoaéttæt, Âquaéttæt, ock pijri Renáppi chékω mátta nitaato chíntika mamaræckíckan, qui ſixi quijramen pæntũre chìntika maranijto, taan hωrítt Manétto, ſinga Saétbock ock ſinga Piſcheeo.

Verſio. Sålunda ſkole edre Barn / Söner och Döttrar / vnga Dränger och Pijgor / ſamt flere andre menniſkior / ſnarligen befliita ſig om / at låra befalla ſig Gudi Morgon och Affton.

Huru

Huru man må lära vngt folck befalla sig Gudi Morgon och Afton.

Singa chir chísbo hátte Kavvín Kattûnga, chijr paata chirona ſuhvvijvan jũs ock chícko, mochaarick mochijrick hwrítt Manétto, renáckot: Taani Rwaénſe, hwrítt Manéttos Nũks, ock taani Rwaénſe hwrítt Manéttos Nisſiaanus, ock taani Rwaénſe hwrítt chíntika Manéttos, Kitzi.

Singa chijr jũni hátte maranijto, apítzi chijr mattáppin, taani chirũna Kuttogh, aétticke chijr ock matta táppin, ſuck maranijto ſíxi chirũna chíntika rũe: Nũk nirũna, &c. ock Nooton, aétticke chijr ock ſaminácko hátte únnar tanckettitt chíntika rũe:

NIjr Keene chijr, nirũna Hocquaés-ſungs Nũk, thaan JESUM CHRISTUM, chijre mochæærick tahóttamen Nisſiaanus, Kónna chijr, únnar Boquickan, hátte hũrít, hícka oraathon nijr ũſka ſuhwijvan manúnckus ock hviſasſi, ock nijr chíntika maranijto taan chijr, Kónna chijr, mátta tritææ chéckw nijr ſimáckot hátte maranijto. Chijr ock jócke tahótta-

hóttamen hícka orathon nijr, úſka ſuhwijvan ſevaraénda, ock úſka ſuhwijvan manunckus, Kotz nijre chíckhæ ock ſuhwijvan chékω nijr maranijto chijr tahóttamen. Konna nijr paétton chijre rankúnti nijr ſuhwijvan, nijre jω̃s ock chícko, ock ſuhwijvan chékω nijr hátte, thaani chijre Ãlaénſkan, chirω̃na hω̃rítt Vinckan Woopæck Kalebackſchaétti, pasſeera Saccheeman, pasſeera Vínckan Manétto, hícka orathon nijr, Kotz Manúnckus Manétto, mátta moſhjũtamen nijr, Kitzi.

Sínga chijr jω̃ni hatteeu maranijto, maétſi mátzi thaani chíntika náha hω̃rítt Manéttos Rωaénſe, taan chirω̃na Hackihäckan ock pijri renáckot chirω̃na maranijton, ock ſixi maranijto chíntika, Kiútte ſaminäckot Théruah, renäckot Tæræn hωrít Manéttos chísbo Simóckan, Saétbocks Téruæh, aétticke ock pijri hωrítt Zemijran chíntika, chékω chijr tahóttamen.

När tu vpſtår om Morgonen / ſkal tu tig ſåledes Gudi öfwerantwarda och befalla.

I Namn Faders och Sons och thens H. Andes Amen.

LUTH. & Verſio.

Sedan ſkal tu falla på Knä / eller ſtå /

stå / och låsa Fader Wår och Troon / och thenna litzla Böön.

JAg tackar tig / Min käre himmelske Fader / genom JESUM Christum tin älskelige Son / at tu mig i theßo Natt for all skada och Fahrlighet så nådeliga bewarat hafwer / och beder tig / at tu ock i thenna Dag / wärdigas mig bewara för Synder / olycko och alt ondt / at mitt lefwerne och alla mina gärningar måge tig behagelige wara: Ty jag befaller mig / min Kropp och Siäl / och alt-

sammans i tina händer / tin helige Engel ware med mig / at then onde Fienden icke får någon macht med mig / Amen.

Sedan gack i then Hel. Treefaldighetz Namn på titt arbete / och siung någon tröstelig Psalm / som är Tijo Gudz Bod / Morgon Psalmerna / ther af får tu godt mood och warder wälsignat.

Pischeeo, sínga chijr mátzi chavínn, renáckot paata chijr, mochaarick, mochijrick Saccheeman, Hocquassungs ock Hackings hõrítt Manétto. Taaní Rwaénse hõrítt Manettos Nõkz, ock Nissianus ock chíntika Manéttos, Kítzi.

Om afftonen / når tu går til Säng / skal tu tig således Gudi befalla.

I Namn Faders / och Sons / och thens H. Andes / Amen.

NIjr Keene chijr, nirõna Hocquaéssungs Nõk, taan JESUM CRISTUM, chijre

chijre tahóttamen Nisſiaanus, Kónna chijr, únnar chiſckvícking hátte hw̃rít, hícka oraaton nijr, uſka ſuhwijvan manúnckus ock huiſasſi, ock nijr chíntika maranijto taan chijr, Kónna chijr, mátta tritææ; ſuck bachíttan chéko nijr hátte mataétt maranijto, ock chijr únnar Boquíckan, tahóttamen hícka oraaton nijr, Kónna nijr paétton rankúnti chijre, nijre jw̃s ock chíko, ock ſuhwijvan chéko nijr hátte taani chirw̃na Ãlænskan, chirw̃na hw̃rít vopaéck Vinkw Kalebackſchétti pasſeera Sacchéeman, pasſeera vinckan Manétto, hatteeu æppe nijr, Kotz manúnckus Manétto, mátta moſiúttamen nijr, Kitzi.

LUTH. & Verſio.

Tag tackar tig / Min kåre himmelske Fader / genom JEſum Chriſtum tin ålſkelige Son / at tu mig i thenna Dag ſå nådeliga bewarat haſwer / och beder tig / at tu wårdigas förlåta mig alla mina Synder / med hwilka jag tig

tig förtörnat hafwer / och mig i thenna Natt nådeliga bewara wille: Ty jag befaller mig / min Kropp och Siål / och altsammans i tina händer / tin helige Engel ware med mig / at then onde Fienden icke får någon Macht med mig / Amen.

Horít chíntika, ſínga chijr tahottamen mítzi ock Biſun mítzi, renackot chijr rwe.

Wälsignelſe / tå man går til Bordz.

SUhwijvan Skinck, næmæn taan chijr Hocquæſſungs ock Hackings mochæærick, mochijrick Saccheeman vínckan Manétto, ock chijr paétton mítzi Vónni ſuhwijvan ſheû, chijr tackeenæ chijre hõrítt Laénſkan, ock paétton mítzi, ſuhwijvan chéko chíckhæ, chijr tahottamen.

Keene

Keene ítta Nw̃K, Keene ítta Nisſiaanus, Keene ítta hw̃rítt chintika Manétto, renáckot ſchijr hátte úſka Rhoomo, Kinz ock ſevvo ock thaan rhoomo! Kitzi

Alles ögon ſee til tig/ himmelens och jordenes HErre / tu nåderijke Gud / och tu giſwer Maat them allom altijd. Tu vplåter tin goda hand/ och giſwer åta allom them ſom lijf och anda haſwa / efter titt behag. Verſio.

Tack och åhra ware tig Fader / tack och åhra ware tig Son / tack och åhra ware tig Helige Anda/ ſåſom thet warit haſwer af begynnelſen nu och altijd/ och ewiñerliga/Amen.

Alles ögon lijta til tig HErre / och tu giſwer them Maat i ſinom tijd. Tu vplåter tina hand / och alt thet ſom leſwandes är mättar tu til behagelighet. LUTH.

Åhra ware Fadrenom och Sonenom och then he-

lige

lige Anda / säsom thet warit hafwer af Begynnelsen / nu och altijd ifrån Ewighet til Ewighet / Amen.

Singa únnar chíntika tarássi , chijr rw̃e, Nw̃k nirw̃na , ock únnar aéppe chíntika.

O chijr Hocquaésſungs ock Háckings mochæærick , mochijrick Saccheeman, Vinckan Manétto, maranijto nijr ſuhvvijvan hw̃rít , ock jw̃ni Mítzi ock Bísſun, chéko chijr núſko paétton , thaan nirw̃na chíckhæ, maranijto ſaminackot, ock pææt nijre chirw̃na chíntika tahottamen, Konna nijr únnar mítzi hurít, Konna, chijr mátta ſiringue , taan chijre Nisſiaanus JESUM CHRISTUM nirw̃na mochæærick mochijrick Saccheeman , Kitzi.

Sedan effter then Bönen ſkal tu läſa Fader Wår: och thenna effterföljande Böön:

Verſio.

O Tu himmelens och jordenes ſtora HERRE / Barmhertige Gud / giör oß allom godt / och thenna

thenna maat och dryck / som tu förlänt hafwer til wårt vppehälle / giör täckeliga / och gijf oß tina heliga Nåd / at wij thenna Spijs förtäre skäliga / så at tu icke blifwer förtörnat ther öfwer ; Genom tin Son JEsum Christum wår HErra / Amen.

VÄlsigna oß HErre Gud himmelske Fader / och theßa tina Gåfwor / som tu oß til Kropsens vppehälle mildeliga förlänt hafwer / gijf oß tina heliga Nåd / at wij them skäliga / och vthan tin Förtörnelse / nyttia och bruka måge / genom tin Son JEsum Christum wår HErra / Amen. LUTH.

Mochaa-

Mochaarick Keene Sínga chijr mitzi hatte, ock bísſun mítzi hátte, rw̃e :

KEene itta, Hocquaésſungs ock Háckings mochæærick mochijrick Saccheeman, Vinckan Manétto, chijr hw̃a Vínckan, ock chirw̃na tahottamen, chijr hátte taan roomo ſheû. Chijr paétton mítzi ſuhvvijvan mvys chéko chíckhæ hátte, ock manúnckus Ahas tancketítt Nisſiaanus, chijr hw̃a paétton mítzi, chécko pw̃hw thaan chijre.

Keene ítta Nw̃k, Keene ítta Nisſiaanus, Keene ítta hw̃rítt chintika Manétto, renáckot chijr hátte úſka Rhoomo, Kinz ock ſévvo ock thaan rhoomo ! Kitzi

När tu hafwer ätit och druckit ſkal tu giöra thenna tackſäijelſen:

Verſio. TAcksäijelſe ſkee tig himmelens och jordenes gode HERRE/ Barmhertige Gud / tu allena är god / och tin Nåd warar ewinnerliga. Tu gifwer allom them ſom lijfhafwa ſina föda / och Korpungomen gifwer tu theras vppehälle / ſom ropa til tig.

Tack och ähra ware tig Fader / tack och ähra ware tig Son / tack och ähra ware tig helige Ande / ſåſom

som thet warit hafwer af begynnelsen/nu och altijd och ewinnerliga/Amen.

TAcker HErranom/ty han är good/och hans Mildhet warar i Ewighet/ han gifwer diuren sina födo/och Korpungomen som ropa til honom. LUTH.

Ähra ware Fadrenom/och Sonenom och then helige Anda/&c.

Singa jũni chíntika tarasſi, chijr ſíxi tijrue:
Nũk nirũna, ock unnar aéppe
chintika.

NIjr Keene itta tahóttamen Hocquæssung Nœk, Kónna ſuhvvijvan huritt, chijr paétton rankunti nijre ock ſuhvvijvan Renappi, mochij núſko, ock Kítzi, Konna chijr, únnar mitzi ock Biſun hátte núſko paétton, chéko nijr úſka chirũna vínckan Älænskan taîman hátte. Ock nijr chín-

chintika maranijto taan chijre, Konna chijr pææta nijre chirẽna chíntika tahóttamen, Kotz renáckot nirẽna Hvváttei poon ock jẽs mítzi, hátte ſaminácko t, renackot ock chirẽna mamaræckhíckan, ſaminackot nijre chíckhæ ſévvo, taan chijre Nisſiaanus JESUM CHRISTUM, nirẽna Saccheeman. Kitzi.

Sedan effter then Bönen / läſer man Fader Wår / och thenna effterföljande Böön.

Verſio. Wij tacke tig käre himmelſke Fader / at tu alt godt gifwer oß och allom Menniſkiom af blotta Nåd / och enkannerliga / at tu thenna Maat och dryck hafwer oß beſkärt / ſom wij af tine milde hand anammat hafwom. Och wij bidie tig / at tu wille gifwa oß tin heliga Nåd / at ſåſom wår kropp / bröd och kött ſig til födo gärna añañar / altſå ock titt ord må wederqwecka wår Siål altijd / genom tin Son JEſum Chriſtum wår HErra / Amen.

LUTH. Wij tacke tig käre himmelſke Fader / för alla

alla tina wålgårningar / och enkannerliga för thessa tina Gåfwor / som wij af tine Mildhet wndfångit hafwe / och bidie tig om tina heliga Råd / at såsom kroppen sin lekamliga Spijs / ther med han wppehålles / anammat hafwer / må ock så Siålen med tin heliga Ord allestådes wederqweckt warda / genom tin Son JESUM Christum wår HErra / Amen.

Sijs hátte ock hõrít Malæckhickan, thaan ſuhwijvan ckéko Renáppi hátte maranijto, Kónna

ſuhwijvan Renáppi hátte jõni næmæn, mochij Krinkõmen ock tritææ, thaan ſheû maranijto.

Huus-Taflan/

eller

Några Sententier af then H. Skrift/ för alla Ståndt/ ther af hwar och en må haſwa en Åminnelſe och Förmaning/ at achta och wårda hwad hans kall kräfwer:

Thaan mochijrick Saccheeman chintika, ock thaan Kiútte Vickan Saccheeman chintika, ock thaan pasſeera Víckan Saccheeman chíntika:

Chíntika Saccheeman S. Pâvel rõe taani ciútte mamalæckhíckan thaan Tim. nácha Cap.

CIútte Saccheeman chíntika ſheû hørít, ock ciútte Nitervus Rheenus, matta mochijrick Kattúnga, matta mochijrick Bísſun mitzi, hurítt maranijto, ſínga pijri Renappi rarokiútto, jõni mítzi ock Bísſun ock Vicking paétton rankúnti, hørít Saccheeman taan maranijto

nijto chíntika, matta Kaccheeus, mátta manúnckus mátta niſketij: ſuck vinckan Saccheeman, mátta quirútteme, mátta quijramen ſuhvvijvan chéko pijri Renáppi hátte, vickωmen horít hátte, horít Niſſianus hátte, æppe ſuhwijvan hurit, mátta Kins chiſickωn.

För Biſkopar / Predikanter och Lärare. 1. Timoth. 3. v. 2. 3.

En Biſkop ſkal wara LUTH.
oſtraffelig / ene huſtrus man / wakande / nychter / ſidug / gäſtgifware / lärachtig / ingen drinckare / icke bitter / icke ſnijken effter ſlem winning; vthan mild / icke trätoſam / icke girug / then ſitt huus wäl föreſtår / then lydige Barn hafwer med all ährlighet / icke Nychriſten.

Chintika Saccheeman S. Pâvel rw̃e, thaani ciútte malæckhíckan, thaan Timoth. parénack cap.

Jw̃ni Saccheeman chintika, chéko hwrít maranijto chintika, mochij nisla Víckan Saccheeman mochij, mochijrick jw̃ni, chéko maranijto thaani Amaræckhíckan, ock quijramen tijrue amalæckhickan. Konna, malæckhickan rw̃e: Chijr mátta háppihaan taîman, taan Kopham thw̃n.

S. Paulus 1. Timoth. C. 5. v. 17. 18.

Verſio. The andelige Föreſtåndare/ſom ſitt ämbete wäl föreſtå / ſkal man hafwa i dubbel heder / och them ſom arbeta i Skrifften / och befliita ſig om / at lära andra then Boken. Ty Skrifften ſäger: Tu ſkalt icke band taga / til at igenlåta Munnen på thet ſtora diuret / ſom arbetar på then goda brödz Säden.

LUTH. The Präſter ſom wäl föreſtå / ſkal man hålla wara dubbel heder wärde / mäſt the / ſom arbeta i or-

det

det och lärdomen. Ty skrifften säger: Tu skal icke binda munnen til på oxan som tröskar: Och en Arbetare är sin löön wärd.

Thaan Ebr. Atack nácha cap.

Tritææ chijr chirω̃na Saccheeman chíntika jω̃ni chijre hωrítt Manéttos amarackhíckan, tijrue hátte, ock chijr matta bakíttan; suck tahottamen taîman, ock hatteeu, jω̃ni Saccheemans Nooton.

Ebr. Cap. 13. v. 7.

Tänker på Edra andeliga Förmän the som hafwa förkunnat Eder then goda Gudz Boken/ I skolen icke förskiuta them; Vthan heller älska och gärna anamma och behålla samma Lärares Troo. Version.

Tänker på Edra Lärare / the eder Gudz Ord sagt hafwa/ och efterföljer theras Troo. LUTH.

Chintika Saccheeman S. Pâvel Rẅe, thaani ciutte malæckhickan, thaán Corinth. Paſkan cap.

Renáckot rẅe mochæærick Manetto, Kónna Saccheeman chintika, chéko pẅhẅ Wínckan malæckhíckan, Kotz matta ock initzi, ock Bísſun hátte, úſka Vinckan malæckhickan.

1. Corinth. 9. v. 14.

LUTH. **Så hafwer HErren ſtickat / at the ſom förkunna Evangelium / ſkola ock hafwa ſin Näring af Evangelio.**

Thaan Galat. ciuttas cap.

Suhwijvan Renappi, chékẅ quijramen pæntore malæckhickan, úſka Saccheeman chintika, jẅni ock pææta rankúnti ſuhwijvan hẅrítt chéko hátte, aéppe Saccheeman chintika, chéko tirue malæckhickan.

Galat. 6. v. 7.

LUTH. **Then ſom vnderwijſat war-**

warder med ordom / han dehle alt godt med honom / som honom vnderwijſar.

Taan mochijrick Saccheeman ; matta. chíntika Saccheeman.

S. Paulus Taan. Rom. Atack nácha cap. rw̃e.

Suhwijvan renáppi, mochij maranijto, chéko mochijrick Saccheeman, jw̃ni ſittane rw̃e. Konna, ſuhwijvan chirw̃na mochijrick Saccheeman, hátte chijr úſka mochæærick mochijrick Saccheeman, Hocquæſſungs ock Hackings hw̃rit Manétto.

För werldzlig Öfwerhet.

Rom. 13. v. 1. 2.

Hwar och en ware Öf- LUTH.
werhetene / ſom wåldet hafwer vnderdånig / ty thet är ingen Öfwerhet / vthan af Gudi.

Thaan Rheenus.

S.Pet. táni ciutte malackhickan nacha cap.v.7.rẽe.

Chijr rheenus, vickõmen hátte aéppe chirẽna Nitervus, aéppe hurit nitaato, ock pætton rankúnti Âquææo Rácka ns renáckot matta ſittane Âquææo ſaminackot, Konna ock hõrit mánetto, mátta bakittan chirẽna chintika.

För giffta Mán.

1.Pet.3.v.7.

LUTH. **I Mán boor nár edra huſtrur med förnufft / och giſwer thet Quinliga kárilet (ſåſom thet ther ſwagaſt ár) ſina áhro / ſåſom ock medarfwingom til liſſens nåd : På thet idra böner icke bliſwa förhindrade.**

Thaan

Thaan Nitærvus.

S. Pet. táni ciutte Amalackhickan Natha cap. V. ciutte, rw̃e.

Chijr Nitervus tahottamen chirw̃na Rheenus, ock chijr maranijto, renackot chijre rhénus rw̃e, renackot Sara maranijto ſuhwijvan chékw̃ Rhénus Abraham rw̃e, ock rw̃aente jw̃ni Rhénus Saccheeman, jw̃ni Kahæſſ Niſſianus chijr, ſinga chijr hw̃rit maranijto, ock chijr mátta renackot hwiſaſſe.

För giffta Quinnor.

1. Pet. 3. v. 6.

Hustrurna ware sina Män vnderdånige / såsom Sara war lydig Abrahå / och kallade honom Herre / hwilkens döttrar i wordne åren / om j wål giören / och åren icke så förfärade. LUTH.

Thaan Nw̃k ock Anna.

S. Paulus taan Epheſ. cinttas cap. rw̃e.

Chijr Nw̃k ock Anna, matta maranijto chirw̃na

chirẽna Nisſiaanus ſiringue, ſuck hatte chirẽna Nisſiaanus, taan hurít ſuhwijvan maranijto ock taan Hoequaésſungz Vinckan Manéttos, hẽrit Amaræckhíckan pæntẽre, ock renackot jẽni hẽrit Amaræckhíckan rẽe: ſheu maranijto.

För Föräldrarna.

Epheſ. 6. v. 4.

LUTH. **I Fäder/reeter icke edor Barn til wrede/ vthan vpföder them med Tucht och HErrans Förmaning.**

Thaan Nisſiaanus.

S. Paulus taan Epheſ. ciuttas cap. rẽe.

Chijr Nisſiaanus maranijto chéko chirẽna Nẽk ock Anna rẽe, taani mochæærick mochijrick Saccheeman Hocquæsſung ock Hackings hẽrit Manétto, Konna jẽni hurít; ſaminackot maranijto chirẽna Nẽk ock Anna, Konna jẽni ciutte chísbo Simockan, ſaminackot rẽe æppe ſe hatte, Konna, Hocquæsſung ock Hackings Vinkan manétto, maranijto chijre ſuhwijvan urit, ock chijr thaan Rhoomo chickhæthani Hacking.

För

För Barn.

Epheſ. 6. v. 1. 2.

I Barn warer hörige ödra Föräldrar i HErranom / ty thet är rättwijſt; Hedra tin Fader och Moder / hwilket är thet förſta Bod / ſom löffte hafwer med ſig / på thet tig ſkal wälgå och blifwa lång lifwat på jordene. LUTH.

Taan Saccheeman Rhénus ock Saccheeman Nitervus.

S. Paulus taan Epheſ. ciuttas cap. rw̃e.

Chijr Saccheeman , maranijto ock jw̃ni , taan chirw̃na chalebackſchétti Renappi, ock ſinkáttan chikittw̃n , taan chirw̃na chalebackſchetti , tritææ ock chijr hátte ciutte mochæærick mochijrick Saccheeman, taani jw̃ni mochijrick ſaminácko t Hocquæſſung, ock jw̃ni mochæærick Saccheeman , hw̃rit Manétto, matta, matta Kékw hwiſaſe.

För

För Huusbönder och Mat-Mödrar.

Ephes. Cap. 6. vers. 7.

LUTH. **I Herrar/giörer ock thet samma emot them/ (Tienarom) och öfwergifwer Trug/ wetandes/ at ock ider HErre är i himmelen/ och för honom är intet anseende til Personen.**

Thaan Chalebackschetti Renappi.

S. Paulus taan Ephes. ciuttas cap. rẽe.

Chijr chalebackschetti Renáppe, tahottamen maranijto Kékw chirẽna Hacking Saccheeman rẽe, aéppe mochijrick hwisasse taani chirẽna chikæ saminackot, renackot Christo, matta maranijto chirẽna chalebackschétti, renackot chirẽna Sacchéman suck jẽni næmæn, renáckot Renappi suck tahottamen matta. Suck renackot Christi chalebackschetti, maranijto chéckw Hocquæsiung ock Hackings mochærick mochijrick Saccheeman vínckan Manetto tahóttamen, úska chijrẽna

rẽna chickhæ , æppe tahottamen. Chijr tritæ, chijr renáckot maranijto taan mochæærick Saccheeman hœrit Manétto, ock matta taan Renappi, pæntor chékœ hurít ſuhwijvan maranijto , jẽni hurit taiman úĺka Sacchéman vínckan Manétto, chéko únnar chalebackſchétti , unnar Saccheeman.

För Tienſte-Folck.

Epheſ. 6. v. 5. 6.

I Tienare / warer hörige idrom lekamligom Herrom med räddhoga och bäfwan / vthi idor hiertans Enfaldighet / ſåſom Chriſto. Icke tienandes allena för ögonen / ſåſom menniſkiom til willia ; vthan ſåſom Chriſti Tienare / giörandes thet Gud wil / vthaf hiertat / med wäl- LUTH.

wälwiljoghet. Låter eder icke tyckia at j tienen Herranom / och icke Menniskiom / wetandes / at hwad godt hwar och en giör / thet skal han igen få af Herranom / ehwad han är tienare eller frij.

Than Nitervus, chékω mátta Rhénus hatte, Kónna Rhénus anckaropp.

S. Paulus tani ciutte Amaræckhickan', parénack cap. rω̃e.

Renackot Nitervus hurit ock matta pijri Rhenus æppe se hatte, jω̃ni Nitervus, suhwijvan Nooton hátte taan Hocquæssung ock Hackingz hωrit Manétto, ock maranijto chintika Zeû Boquickan ock chischvicking. Konna, Nitervus puróque mattarutti, Konna renáckot Âquæo chickhæ anger.

För Enkior.

1. Timoth. 5. vers. 5. 6.

Thet

Thet är en rätt Enkia/ som eensam är/ then sitt hopp sätter til Gud / och bliswer altijd i Böner och åkallan natt och dag. Men then som lesiver i wällust/ hon är lefwandes död. LUTH.

Thaan Suhwijvan Renappi.

Chintika Saccheeman Matth. taani haas Cap. rw̃e.

Suhwijvan chékω chijr tahottamen, Renáppi maranijto chijre, unnar maranijto chijr ock Renáppi, Konna jw̃ni hatte suhwijvan chisbo Simockan ock mochijrick Sacchéman chíntika.

För menige Man.

Matth. 7. v. 12.

Alt thet j willien Meñiskiorna skola giöra eder / thet giörer j ock them. Ty thetta är Lagen och Propheterna. LUTH.

Renác-

Renáckot ſuhvvijvan Renappi rw̃e, chéckw̃ mattarutti hátte maranijto.

O Vinckah hwritManétto, Hocquæſſung ock Hackings mochæærick mochijrick Saccheeman, nirw̃na Nw̃k, chirw̃na Tahottamen ſheeu chijr hatte, ock mátta tarásſi, chijr matta ſixi ſiringue, ock mátta apítzi bakánta, ock úſka chirw̃na mochæærick mochijrick Tahottamen, chijr bakíttan, ſuhvvijvan nirw̃na matætt ock mattarútti, Kékw̃ nijr hátte maranijto, nijr ſuhvvijvan Renappi, hátte (ſevarænda) mattarutti maranijto, æppe nirw̃na Nw̃k, ock Anna, nijr Renáppi hatte matætt ock ſimáckot maranijto, ock maranijto, Kotz chijr ſiringue mochæærick, chijre hw̃a nijr hátte matæt ock mattarútti maranijto. Ach, matta chijr tritææ, nirw̃na mattarutti, chékw̃ nijr ſuhvvijvan Renappi, hátte maranijto, ſuck O Hocquæſſung Nw̃k, qui ſixi chijr tahottamen nijr Renappi, chirw̃na Kalebackſchetti Niſſiaanus, Kónna nijr mochijrick ſevarenda hátte. Hícka, nirw̃na mockæærick mochijrick Vinckan Saccheeman, taan chirw̃na Rwænſe ſaminackot Saccheeman, taiman nijr uſka ſuhvvijvan manunckus, ock ſinkattan ſuhvvijvan manunckus nirw̃na, ckéko matætt ock mattarutti nijr hatte maranijto, Taan chijre Niſſiaanus, JESUM CHRISTUM, nirw̃na Saccheeman, Kitzi.

En Almännelig Skrifftermåhl. LUTH.

BArmhertige GUD och himmelske Fader / på hwilkens Barmhertighet är ingen ände / Tu som äst tålig / långmodig / och af stora nåde förlåter alla mißgerningar / öfwerträdelser och synder / Wij hafwe / (ty wärr) syndat med wåra Fäder / wij hafwe mißhandlat / warit ogudachtige / och förtörnat tig / tig allena hafwe wij syndat / och illa giort för tig. Men tänck doch icke på wåra förra mißgerningar / förbarma tig öfwer oß snarliga / ty wij äre fast ålendige wordne. Hielp oß Gud wår Frelsare / för tins Namns åhra skull / frels oß / och förlåt oß alla wåra synder / genom tin Son JEsum Christum wår HErra / Amen.

ORATIO DOMINICA
Lingua VIRGINIANA,

Ex Bibl. Virgin. Cantabrig. Nov. Angl. 1663.

NOoshun Keſukquot, Quittiana tamunach Kooweſuonk. Peyaumooutch Kukke tusſoo tamoonk. Kutte nantamoonk nen nach ohkeit neane Keſukquut. Numme et ſuongash aſekeſukokish asſamaijneau yeüyeu keſukod. Kah ahquontamaj inneau numat cheſeongash Neane matchenehu queagig nuta quonta mounnonog. Ah que ſagkom pagunainnean en qutchhuaonganit. Webe pohquoh Wusſinean wutch machitut. Amen.

ORA-

ORATIO DOMINICA

Lingua CARAIBICA

Insularum American. Ex Catechismo Caraibico P. Raymundi Breton, Auxerra 1664.

Kioúmone titányem oubécouyum, santiquet ála eyéti. Nembouílla biouboutoumali--bátali. Maíngattê catouthóattica ayéoula tibouic monba cachi tibouic bali oubécou. Huerébali im--éboue bimále louago lica huéyou icoígne. Roya--catou--kia--bánum huénocaten huiouíne cachi royaouábalinhiouíne innocatítium ouáone. Aca menépeton-ouahattica toróman tachaouonnê têbouíroni. Irheu chibacaíquet à--báoua touária toulíbani, hanhan--catou.

HERRANS Bön.

FAder wår som äst i Himblom. Helgat warde titt Namn. Tilkomme titt Rijke. Skee tin Wilie / såsom i Himmelen / så ock på Jordenne. Wårt dageligit Bröd gif oß i Dag. Och förlåt oß wåra skulder / såsom ock wij förlåte them oß skyldige äro. Och inled oß icke i Frestelsen. Vtan fräls oß ifrån Ondo. Ty titt är Rijket / Machten och Härligheten i Ewighet / Amen.

Wälsignelse /

HERREN wälsigne oß / och beware oß. HERren vplyse sitt Ansichte öfwer oß och ware oß nådelig. HErren wände sitt Ansichte til oß / och gifwe oß en ewig Frijd. I Namn Faders och Sons / och thens Hel. Andes /

AMEN.

VOCABULARIUM BARBARO-VIRGINEO-RUM.

Additis passim locutionibus & observationibus Historicis brevioribus ad linguæ pleniorem notitiam.

ANNO M DC XCVI.

VOCABULARIUM BARBARO-VIRGILIANUM.

ANNO M DC XCVI.

De Deo, Cœlo & Temporibus.

MAnétto. Gud/Ande/Engel.
Manetto Nõk. Gud Fader.
Mánetto Nisiaanus. Gud Son.
Chintika Manetto. Gud then H. Ande.

Pæntor chijr: jõni Manétto, matta nácha Manétto; ſuck, ciutte Manetto, hátte taani chichæ. Thetta ár ſå til förſtåendes/ at ſamma Gud/ icke ár tree Gudar/ vthan/ en Gud i warelſen.

Mochæærick, mochijrick hørit, ock Vinckan Manetto. Then mächta ſtore/ gode och nådefulle Gud.

Quinætzi ſuhvvijvan manotuttut maranijto. Then ſom ár ſå wijß och förſtåndig/ at han kan giöra mächta konſteligit alt hwad han wil.

Hørit Manétto. Good Engel.
Manunckus Manétto, Ond Engel.
Hócque, Hocquaésſung. Himmel/ Lufft.
Mochijrick Hockung. Then ſtora Boningen (himmelens boning.)
Hocquæsſung oromat hátte. Himmelen ár långt ifrån oß.
Hocquæsſung mochæærick hørit, ock mochæærick ſaminackot, Himelen ár mächta liuflig och ſkiön.

Hockockque. Måln / Skyy.
Hockóckque Vopáck. Hwitt Måln.
Hockoccque nélkæg. Swart Måln.
Chisfogh. Sool.
Chiſchvickhe. Dag.
Níppe Chísfogh. Måne / Tungel.
Boquickan. Natt.
Aránck. Stiernor.
Kuun. Snöd.
Kuun pævvo. Thet snögar.
Súckra. Rägn.
Suckrat. Thet rägnar.
Suckrat mochijrick. Thet rägnar hårdt.
Tancketitt ſuckrat. Thet rägnar ſackta. Duggar ſmått.
Pajáckok. Dunder.
Pajáckok pævvo. Thet begynner at dundra.
Schácckhan. Wäder / Blåſt.
Mochijrick Schácckhan pævvo. Thet kommer ett hårdt wäder. Sådant hårdt wäder kallas en Trawaat / hwilket är en wäderyl / ſom kommer med itt ſwart blått måln / och förer kull Ekarna i Skogen ſom äre tree famnar tiocka / ſamt Skeppen vppå haſwet.
Kattææn. Åhr.
Chiſchvicke, æppan. Dag.
Boquickan. Natt.
Ciutte æppan. En Dag.
Apitzi Apóngo. Thet blijr ſtraxt dager.
Apongor. I Morgon.
Niſochkenácka. I Öfwermorgon.

Oróck-

Oróckquæ. I Går.
Sittbock. Affton.
Sættbock, Sippáhe. Om Morgon bittida.
Oroquíckan. I Morgon quáll.
Oroquícke. Middag.
Apítzi piſcheeo. Thet blijr ſtrax mörckt.
Sichkongor, Sícquangh. Warm.
Mætzi Hócquem. Thet blijr wacker tijd / ſoñarlijkt.
Hvvijnaminck. Sommaren.
Níppenæ. Midſommar.
Uránda. Warmt / hett.
Nijr uránda hátte. Jag är warmer.
Takócko, Takockque. Höſt.
Kintz Takócko. Thet lijder åth höſten.
Kintz Taróxo. Thet blijr myckit orent.
Suckra mochijrick pævo. Thet kommer longſamt rägn.
Hurit Takócko Scháckhan. Wackert höſtewäder.
Rhoongor, Sijkongor. Winter.
Thævo. Kalt.
Dakótze Rhoongor. En kall winter.
Dakotze. Kalt.
Nijr dakotze. Jag frys.
Tænda. Eld.
Jõni tænda mochijrick uranda pætton. Thenna elden gifwer myckin warma ifrån ſig.
Ciutte chiſchvickan. Dag och natt; ett dygn.
Haas Kucknuckhácki. En Weka.
Ciútte chíſogh. En månadz tijd.
Ulka Rhomo. Många åhr ſedan / longoſedan.

De

De Homine & ejus Partibus.

Renappi. Menniſkia.
Jõs. Kropp/ Kött.
Chícko. Siäl.
Chickhícke. Lefwa/ ſtundom tages thet ock för Siälen.
Hwijl, Wijr. Hufwud.
Mock. Blod.
Mijrack. Håår.
Hackalau. Ánne.
Hwitangaa. Nacke.
Schinck. Óga.
Niſa Schinck. Bägges ógonen.
Wikijwan. Náſa.
Híttaock. Óra.
Chriſtau. Hóra.
Chriſtau, nijr apitzi oráti muckan, Hör/ jag wil rätt nu hålla itt taal.
Tõn. Munn.
Siættøn. Läppar.
Wichtõn. Skägg.
Wippit. Tand.
Manaénnu. Kindbeen.
Mamaumanar. Ögnebryn.
Hijrano. Tunga.
Hucque. Haka.
Quekángan. Hals.
Kuntackan. Strupa.
Pøhø. Roopa.
Nach, Ãlænſkan, Laénskan. Hand.
Theromángan. Arm/ öfwerleden på armen.

Hwiſ-

Hwisſquan. Armboga.
Onáck. Nedra dehlen på armen / iſrån armbogan til handen.
Wíckan. En fambn.
Hopokan. Rygg.
Hutucki. Axlar.
Thorhai. Bróſt.
Chitto, Kitte. Hierta.
Tritææ. Tánckia.
Kotz chijr mochijrick Krinkω̃men tritææ. Hwiſ áſtu ſå i diupa tanckar.
Jωnáckan. Bróſt/ miólk.
Hwattei, Nωttæſſungh. Buuk.
Room. Låår.
Hickquockan. Been.
Hoquijran. Tiocka benet.
Siææt. Senor.
Hoppææock. Ådrar.
Zijt. Foot.
Hícchas. Nagel.

De Sexu.

RHenus. Mann.
Ãquæo. Qvinna.
Nitærvus. Huſtru.
Hiruſſus. Gammal Mann.
Hauſis, Hauſiſſe. Gammal Qvinna.
Nω̃k. Fader.
Anna, Kahæſſ. Moder.
Mæmyndet. Lijte Barn.

Niſſiaa-

Nisſiaanus. Son / Dotter.
Pinættæt. Goße / Pilt.
Âquættæt. Pijga / Dotter.
Nijlon. Fäſtemö.
Hisſimus, Nijlum. Broder / Syſter.
Rúnkaſis. Slächt.
Dángus. Swåger / Swägerſka.
Pwróquæ. Skökia.

De habitu Corporis externo.

Wópe Quijvan. Hwitt kläde / lakan / ſkiorta.
Sakock quijvan. Kiortil.
Quijvan täckquin. Kläde ſom the Barbarer hafwa om ſig.
Hââs täckquin. Skinn ſom the Barbarer ha om ſig.
Hââs. Huud / Skinn.
Kackwn. Strumpor.
Síppack. Skoor.
Nõttas, Nœttæsſung. Pung / lijten poßa.

De Natione, Statu & Officiis.

Akoores. Swänſke.
Senaares. Ängelſke / Tyſkar / Holländare.
Akoores nitaato ajuttamen, The Swänſke äre gode Krigsmänn.
Sacchéman. Herre / öfwerman.
Sacchéman chintika. Ändelig Man / Präſt.
Machijtick Sacchéman Chintika. Biſkop.

Mochij-

Mochijrick Saccheman. Wärldzlig hóóg Herre / werldzlig Öfwerhet.
Mochæærick mockijrick Sacchéman. Högsta Regent.
Siríngue Saccheeman. Stráng Öfwerhet.
Vínckan Saccheeman. Nådig Öfwerhet.
Hωhætaa, Hω̃a. Allena.
Saccheeman mátta niſketij. Gifmild Öfwerhet.
Quinaétſi nitáto. Then ſom ár myckit konſtrijk til at giórа en ting / ſå at ingen öfwergår honom.
Chalebackſchaétti. Fattig / tiggiare / tienſtedráng / tienſtepijga.
Chícke. Han lefwer.
Minanærſo. Siuk.
Anckarop. Dód.
Hacking taato. Begrafwen.
Matta nijr minamærſo. Jag ár friſk och ſund.
Nijr minamaſſo. Jag ár ſiuker.
Nijr nickhícke. Jag har good hálſa.
Quirutteme. Tráta / kijfwa.
Ajutte. Fóra krijg / órliga.
Ajutte mattáque. Enwijges kamp.
Specie Renappi. En wederlijk.
Mattapping. Sitta neder och hwijla.
Táppin. Sitta.
Pack. Gráta.
Krícklſe. Lee.
Sevaraénda. Bedrófwat.
Mochijrick ſevarænda hatte. Wara myckit bekymrad.
Pockquijra. Tvötter.

De

De Domo & ejus requiſitis.

Wickẽmen. Huus.
Wíckching. Bygning/ koija/ boning.
Hóckung. Hóóg bygning/ himmelen.
Rackans. Skålar/ faat.
Nephoones. Skedar.
Paxíckan. Knijf.
Tamahickan. Yxe.
Huperénna. Hacka.
Maslappi. Koraller/ ſteenpärlor/ ſom äre glaſerade eller målade.
Étzkans. Nåål.
Parakíckan. Bóßa.
Aruns. Pijlar/ kulor.
Máhares. Hullingen ſom ſitter i ändan på pijlen.
Apiſackan. Bågeſträng.
Quijvan. Kläde/ läreſft/ frijs.
Wópe, Wopæk. Hwitt kläde.
Woope Quijvan. Hwitt läreſft/ ſkiorta.
Mæckhhchæck. Rött.
Maéckhhchæck Âquijvan. Rött frijs/ rött kläde.
Cavínn. Säng/ liggja.
Catúnga. Soffwa.

De Requiſitis Domûs.

Sijs. Mehr.
Matta chijr ſijs cattur ga. Sööf intet mehr nu.
Hóckung pæwo. Stat vp.

Hóc-

Hóckung pæwo ſixi. Stat vp ſnart.
Hácking taan. Gak neder vth förr trapporna.
Darraſymi, Rattſimo. Drómma.
Mamantickan. Speel.
Malæckhíckan. Book.
Aamaræckhickan, Mamaræckhickan. Breef/Book/ Paper.
Gũs. Spijſk.
Hopíckan. Bóßa.
Puncк. Kruut.
Háchi. Stofft.
Taénda. Eld.
Mochijrick taénda. Stoor eld.
Tancкetitt taénda. Lijten eld.
Sanckhíckan. Eldföre.
Hopóckan. Tobakspipa.
Hurit Siſcко Hopockan. En wacker Leerpipa; the Barbarer giöra tobakspipor / af rött/guult och blått leer / ſom i thet landet finnes myckit fijnt.
Huritt Asſaénn Hopóckan. En wacker ſteenpipa. Ty the Barbarer giöra ock Tobakspipor af hwijta/ grå / gröna/ bruna / ſwarta och blå ſtenar/ hwilka finnas ſå blöta / at de kunna med knifwen täljas / och deraf giöras pipor til en half alns längd.
Máhales. Flinta.
Kiſkhíckan. Breed yxe.
Sinnus. Kittil.
Wickhanim. Kooka.
Suckhóckan, Lijm.
Chirũkha. Band eller reem ſom man binder med.

Tack-

Tackcheene, Låt vp dören.
Caphan, Låt igen dören.
Tancketitt Skijk. Smått gråäß eller höö.
Maranijto táckhan. Hugga hwed.
Pææt táckhhan. Bär hijt hweden.
Maranijto taénda. Giör en eld.

De Aquis.

Bij. Wattn.
Mochijrick Bij. Stora sión.
Tancketítt Bij. En lijten sió.
Sitemésſung. Sióſtranden.
Sippúsſing. En kijl / in lopp / inström.
Tamáckhan. Floden / når watnet faller 6. tijmar vpp.
Hickan. Ebben / når watnet faller 6. tijmar-vth igen.
Sáckhang. Blåſt.
Mochijrick Sackhang Bij hátte. Thet år ſtor ſtorm på sión.
Mátta Sáckhang Bij hátte. Thet år ſtilla lugnet på sión.
Wíſsacka. Båſkt / bittert / ſtarkt.
Wíſsacka Bísſun. Starkt öhl / dricka.
Mochæærick, Wíſsacka Bisſun. Brännewijn.
Nijr mátzi Ana mochijrick Bij. Jag wil fara sió-wägen.
Matta nijr jõni Aana. Mig lyſter intet then wägen.
Sísko. Leer.
Máckæck Sísko. Rödt leer.

Wopæck

Wopæck Sisko. Hwitt leer.
Neskæck Sisko. Blådt leer.

De Brutis Reptilibus.

TAmaaque. Bäfwer / ſkinn.
Tymmæ. Ulf / warg.
Tymmæ Hæes. Warg-ſkinn.
Hóckus. Rääf.
Sijmamis. Kaneel diur.
Nahanum. Aſpann.
Nahanúm hæes. Aſpaans ſkinn. Seer vth ſom warg-ſkinn / men är til ſtoorleken mindre.
Húnnekijk. Utter.
Hwijningus. Mynck. Seer vth ſom foder Sabler.
Hanícquai. Ekorn. Finnas twänne ſlag / gråå och ſwarta / men inga röda.
Kwskus. Stoijn.
Hokook. Orm.
Hoppæck. Maſk.
Damáskus. Mätta / desſamms ſkinn.
Arúm. Hund.
Kræænamen Arúm. Hålt faſt hunden.
Képton Arúm. Bindt hunden.
Harrã. Hiort.
Pæmyy. Hwijs. Fett / talg.
Mackh. Biörn.
Manjánckus mochijrick Kingwæs. Then onda ſtora Kattan / eller Leijon.
Sinquættæt, Singvæs. Loo / Katta / Leijon.
Singues Hæes, Sinquættæt Hæes. Looſkinn.

Mochijrick Sinquættæt Hææs. Leijonhuud.
Mackh Hææs. Biórnhuud / ſkinn.
Nijr pætton máramen Hartõ Hææs. Jag bär med mig til at ſälja hiortehudar.
Chéko taíman. Hwad wil tu hafwa igen.
Quijvan aéttícke. Hälſt wil jag hafwa kläde.
Matta âquijvan hatte. Jag har intet kläde.
Chéko. Hwad då?
Sínhws ock râpe quijvan. Jag har en kittil och hwitt läreſft / eller en ſkiorta.

De Piſcibus.

LAmææs. Fiſk.
Haamo. Sill / then ſtora Sillen.
Haamæs. Then ſmå Sillen.
Túlpa, Turpa. Skölpatta.
Mamaare, Dwalt. Ett ſlags Fiſk / ſeer vth näſtan ſom Lax / men icke ſå ſtoor och rödachtig innan ſom Laxen / vthan har hwitt kött.
Hvvíſamick. Dickop; ſeer vth ſom Laakar / och är näſtan ſå ſtoor / Men har tunt och bredt hufwud och munn / liſka ſom en Simpa. Han har en long hwaß tagg på hwardera ſijdan om munnen / hwaßa ſom Sylar. Har blötare kött än lakan / och är icke myckit benug.
Tzáckamææs. Åål. Ther finnes icke många ſtoora Ålar / vthan ſmå / och näſtan tornachtige.
Merættæ. Kräfweta.
Kakickan. Abbor.
Maéckæck Skinck. Rödöga eller Mört.

Paélkon

Paéskon Skinck. Nije ögon eller Neijonögon.

De Volatilibus.

Sõræus. Fogel.
Kínthω. Flyga.
Síckenem. Kalkoon/ Hönß.
Wooæ. Ägg.
Homijmi, Mijmi, Kaak. Dufwor.
Cahaak. Gååß/ gäß.
Hvvijquinck. Ånder.
Pomúttamen Hvviquinck. Skiuta Ånder.
Skeenach. Trast.
Mæræck. Gråå.
Mæræck Kaak. Grå Gäß.
Waépæck Kaak. Hwijta Gäß.
Mochijrick Wópæck Siorens Kaak. En stoor hwijt Fogel / seer vth som en stoor Gååß / eller Swaan / som ther å orten wankar både Winter och Sommar.
Turr. Swaan.
Taræcka. Tranan.
Mochijrick maéræck Siorens. Then stora grå fugelen eller Tranan.
Áhas. Kråkan.
Manúnckus Ahas. En ond Fogel / Korpen.
Skappe. Åål Kråkan.
Tzáckamææs Aahas. Är en swart fogel / så när twå gångor så stoor som en Ånd / och har sådant Nääf / och halsen lång och smaal / duger intet för en Christen at äta. Han kallas Åål Kråka/

therföre at han vpſwälger ſmala ſmå ålar / och wiſtas förthenſkull maſt wijd watnet / ſom något ſtrömt är.

Skeenack. Traſtar. Tanketitt manunckus Siorens. Små onda foglar / eller Magiis Tiufwar. The äre ſwarta och hafwa en röd rand vppå wingarna; Och äre the lijtet större än Swallan / näſtan ſom Traſtar. The flyga ſkocketals / och then en flyger neder / ther ſlå the ſig alla ihoop neder. The äre ſnåla på then Landz-Säden ſom kållas Magijz, alt ifrån thet hon går i Ax / och in til thes hon om höſten in bärgas; Therföre kållas the ock Magijs-tiufwar.

Moopes. Loom.

De Rebus Sylveſtribus.

Hácking. Skoog.

Ooromat Hácking nijr taan. Jag går långt bort i Skogen.

Skækkung. Röör och hwaß ſom wäxer wijd Siöſtranden.

Hættog. Träå.

Chω. Tall Träå.

Sikáttag. Een.

Sijmi Tackhan. Walnöte-Träå.

Tacкquiménſi. Swart Nötebom.

Nickin Tackhan. Ek.

Sálltenbras. Långa trän / ſom hafwa gröön barck / och äre wälluchtande.

Tåhkan. Hwed.

Quisk-

Quiskhaamen Tahkhan. Hugga hwed.
Tappanáckhan. Spánor.
Néckeck. Barck.
Hácxing. Jord.
Skijk. Gráás / som ár och myckit i Skogen / grofft och högt.
Aana. Wág.
Púmska. Gå sachteligen.
Schameera. Lópa.
Mochæærick Schaméra. Lópa hårdt.
U'ndaque Aana jω̃ni Aana. Then ther wágen.
Hacchiháckan. Plantera.
Hacchicháckan jaéskung. Plantera Magijz, som ár Landsens egenteliga Sáád.

De Aromatibus.

MAmantíckan. Persker / Plommon.
Mamantíckan takhan. Persiker eller Plommon tráá.
Schúntach. Pompóner / pumpor.
Shijtamen. Water-Lemoner. The áre trinda som en wáderbåll. Áre kalla innan som ys / sóta och myckit safftfulle. Brukas moot then swåra hettan om Sommaren / ty the swalka och slácka torsten.
Sikáttag mijn. Eene báár.
Opijmi. Castanier.
Symi. Waalnótter.
Hvirω̃mæ. Wijndrufwor.
Mijn, Mijne. Kiersebáár.

Skippo. Palsternackor/ Morrötter / och andra rötter.
Jésquem, Jaésſkung, Magijz. Turkiſkt hwete.
Náckin. Öllon. Ekarnas frucht.
Hoppenââs. Roſwor/ löök/ och andra trinda rötter.
Nw̃pon, Nwpw̃ring. Schåta ock Siaata. Tobak.
Aſſaén. Gråſteen.
Aſſisko. Swart eller blööt ſteen.
Happihaan. Tråå eller reep.
Aritt. Thet ſom intet är ſtarkt.
Woonſe. Glömma bort.
Mijrikon. Byta.
Chijr pomuttamen, ættícke baarham. Tu wil gå och ſkiuta / men thet lärer ſtå feelt.
Hícka oraaton únnar. Giöm wäl / förwara thetta.
Nijr rw̃e Kitzi. Jag säger ſant.

Hocquaésſung ock Hackingz mochæærick mochijrick Saccheeman hw̃rit manetto hw̃ha mochæærick krinckw̃men mochæærick tritææ, ock manotúttut ſuhvvijvan maranijto. Himmelens och jordenes HErren Gud allena / han ſkådar wijda omkring / giör altſammans wijſligen och wäl.

COLLOQUIA.

Nw̃e ítta. Kom hijt.
Chéckw taîman. Hwad wil tu hafwa.
Kónna nusque téroah. Jag säger ſå ellieſt.
Taan Kw̃mæn. Hwadan kommer tu.
Utarijo Ooromat. Longt bort ifrån.

Chéko

Chéko pætton. Hwad bär tu med tig.
Jõs pætton mochijrick. Jag bär kött med mig som är godt.
Kékω taiman. Hwad wil tu hafwa therföre.
Zæband aétticke. Til äfwentyrs penningar.
Mijrikon. Wij wilje byta.
Kékω Kommijre. Hwad wil tu gee igen.
Âquijvan. Kläde. Paxickan. Knijf. Tamahickan. Yxe.
Chékω Rωænſe. Hwad heter thet.
Matta nooto. Jag weet icke.
Tackraan. Hwart går tu.
Natahwírſi. På Jacht.
Taan Atáppi. Hwar är bågan.
Wicking hatte. Hemma i mitt huus.
Pomúttamen chijr. Wil tu ſkiuta.
Pæt jõs. Wil tu låta mig få köttet.
Maramen. Jag wil kiöpa af tig.
Máh. Sij ther är thet.
Mátta hõrit. Thet är icke godt.
Mattarutti. Thet duger platt intet.
Kotz mâtta bachíttan. Hwij kaſtar tu icke bort thet.
Kijpatz. Ja/ rätt ſom tu ſäger/ ſom tu förſtår.
Mátta nijr ſinkáttan. Neij/ jag giör thet intet.
Kotz mátta miraana. Hwij geer tu icke bort thet.
Maramæn. Jag wil ſälja.
Mátta chéko maramen, Thet är ingen ſom wil kiöpa.
Aétticke. Hoo weet.
Narráhvvo rankúnti. Jag ſlänker tig thet.

Chéko nijr mijre. Hwad ſkal jag gifwa tig igen.
Chææk Skomeijne. Jag ſkal gifwa tig penningar/ eller Zæband.
Nânnar, Nænnar. Nått få.
Sijs chekitti. Några litet mehr.
Mátta hattévv. Jag har intet.
Tanundin. Hwar ſkal jag tagat.
Pææt. Få hijt.
Pææt mitzi. Giſf mig áta.
Pææt Bísſun. Giſf dricka.
Kôtz. Hwarföre.
Kónna. Therföre.
Nijr nátzi. Jag går bort.
Tacktaan. Hwart.
Romúngue. Stiſga vthföre/ gå långt ſin koos.
Sínga æmpaa. När kommer tu igen.
Rωongor. I Winter.
Sijkongor. I Wåhr.
Apongor. I Morgon.
Niſſochkenácka. I öfvermorgon.
Matta nijr tappin. Jag har intet tijd at ſittia.
Happi. Töfwa.
Apitzi taraſſi. Thet blijr ſtraxt alt.
Suhvvijvan. Allt ſlätt.
Pijri Simockan. Språåk/ ſamtaal.
Séu, Saévvi. Altijd.
Kotz matta. Hwij icke.
Atticke chijr nitáppi. Äre wij icke gode wänner.
Mochij apitzi. Straxt ſkal tu få.
Rωκſi. Skåra ſönder.
Rωκſi powin. Skåra ſönder brödet.

Keene

Keene, Keene. Myckin tack / tacksäijelse.
Hiω mátzi. Jag går bort.
Mochij matzi. Gack i frijd.
Itta ikale. Gå förvth.
Mætzi næmæn. Thet är bortkommit.

Nitappi, chékω pijri hatte? Gode wän/ hwad har tu mehr för wahrur.

Maramæn ock. Wiltu sälja.
Kotz matta. Ja huru då.
Punijto. War stilla.
Pævvo apongor. Kom igen i morgon.
Qui sixi pævvo. Kom snart igen.
Sixi, Sixi. Fort/ hastigt.

Nijr pæt chijre jω̃ni rankunti. Jag geer tig thetta för intet / doch så at tu skalt gifwa mig något igen.

Keene itta, nijr pæt jω̃ni nutskω. Stoor tack/men jag skänker tig thetta igen / och begiärer inga igengåfwor.

Apitzi pævvo. Komma strax.
Bakanta chéko. Slå någon.
Chichitto. Bannas.
Chijr zéu chickitton. Tu låter aldrig mål.
Rω̃a Kitzi. Säija thet sant är.
Nitaato. Kunna wäl en ting.
Nitaato Mosiuttamen. Kunna wäl jaga.
Nitaato quijramen lamææs. Kunna wäl fiskia.

De Numerandi modo.

Cíútte.	1.
Nisſa	2.
Náha	3.
Nævvo.	4.
Pareenach.	5.
Ciuttas.	6.
Nisſas.	7.
Haas.	8.
Paéſchun.	9.
Thæræn.	10.
Atack Kiutte.	11.
Atack Nisſa.	12.
Átack Náha.	13.
Atack Naéuwo.	14.
Atack parénach.	15.
Atack ciuttas.	16.
Atack Nisſas.	17.
Atack Haas.	18.
Atack Pæſchun	19.
Nisſinacke.	20.
Nisſinacke ciutte	21. &c.
Ciutábpach.	100.

VOCABULA MAHAKUASSICA.

THe Hedningar som kallas Mahakuasser bodo 12. Mijl ifrån de la Ware Revieren, och vmgås dageligen med then Swänska Colonien, hwareſt the kiöpſlaga frijs/kittlar/ yxor/ knijfwar/ ſpeglar/ och ther emot gifwa ſkinn wahror af Bäfwer/ ſwarta räfwar/ och Fiſkiare/ hwilket är ett ſlags ſkinn ſom Sablar/ men af längre håår/ ſom med ſilfwerfärgade hår inblandade äre. Theſſe Mahakuasſer äre ett ſtrijdbart folck/ ſåſom och *Johannes Megapolenſis* Predikant därſammeſtädes/ vthi ſin *Beſchrijvinghe van de Mahakuaſſe Indianen*, gedruckt tot Amſterd. 1651. p. 43. om them förmåler

maler : De Inwonders alhier te Lande zijn tweederley ; 1. Chriſtene, immers alſo genœmt, 2. Indianen. Deſe zijn alhier by ons wederom twederley, 1. Mahakiubaas, ofte gelijk ſij har ſelven nœmen Kajingahaga, 2. Mahakans, anders genaemt Agotzagena. Deſe twee Volckeren hebben verſcheyden ſpraeck, die gene gemeynſchap med elck-ander heeft, als Duyts en Latijn : deſe hebben voor deſen grooten Oorlog tegen malkanderen gevoert, maer na datte Mahakanders door de Mahakobaaſen zijn t' onder gebrocht, hebben ſij vrede met malkanderen, en die over-wonnen zijn, moeten aen den anderen jaerlicx contributie op-brengen ; tuſſchen deſe beyde ſoorten der Indianen wonen wij, en ſy uyt haer Lant by ons kominende, ofte wij tot haer, doen ons alle vrientſchap. De principale Natien van alle Wilden en Indianen hier omtrent daer wy meeſt mede omgaen, zijn die Mahakuaas, die

alle

alle andere Indianen hier-om-leggende onder contributie hebben. Dese Natie heeft een seer beswarelijcke spraeck, en valt my moeyelick om te leeren, om met haer eens grondig te mogen spreecken en predicken. Alhier is geen Christen die haer spraeck grondig verstaet; Die alhier lange gewoont hebben, konnen wel een gau-diefs praetje maken, om met haer de Coop-handel te drijven, maer den grontvande Tale verstaen se niet.

Förthenskul effter wår Autor hafwer jämwål lemnat ett listet Vocabularium på thet Mahakuasliske Språket/ har man welat thet här införa och tilläggia/ til at wissa den åthskilnad som är emellan theße twänne sammangräntzande Folcks Språk.

Itæætlin. En Mann.
Achonhæfftı. Quinna.
Jáse. Swäger.
Generââ. Good Wän.
Agændeero. Wij äre gode Wänner.
Iihadææro. Min synnerlige gode Wän.
Otzkaénna. From / good.
Zatzioore. Kooka.
Orócquæ. Kött.
Mnádra, Canadra. Bröd.

Onæsta.

Onæsta. Säd eller Magijz.
Oneegha, Caneega. Watn.
Canequássa. Dricka.
Tzátzic. Sitt och hwijla.
Sischijro. Äta.
Náhha. Ja.
Honan jaijvo. Jag är mätt.
Tæsta. Neij.
Hijr. Ja. Hiss. Du.
Gáija. Har tu.
Hijvve. Andra saker.
Tésta gáije. Jag har intet.
Ahghââra. Är the Barbarers penningar / hwilka äre stenar giorde af bruna och hwijta Österskaal / och vpträdde på trååd / som the kalla Zæband. Vthi kiöpmanskap och handel vthmätas the fambnetals / och giäller hwar fambn 5. Hollandske Gulden ; beräknat 4. stenar för hwar stuyver. Doch äre the brune stenar i högre prijß; emedan en hwijt steen är i samma wärde som ett öre kopparmynt / men en bruun steen / är til valeuren 1. öre silfermynt.
Skajaano. Fiskiare Skinn / see vth som Sabbel / och äre dyrbare.
Sandergarjaago. Bäfwer.
Saddahvvijnhæ. Utter.
Kanjooga Ajung. Biörnhuud.
Hrω̃ha. Älgzhuud.
Síshω. Rääf.
Skáirωha. Kalkoon.
Háque. Skinn.
Kajúnckeke háque. Swarta skinn.

Kaatzie.

Kaatzie. Kom hijt.
Avarunſi. Stoor tack.
Zatznωri. War ſnaar.
Athóxa. Strax.
Kareenach. Knijf.
Kátzera. Kläde.
Ænjω̃za. Skiorta.
Khaalis. Strumpor.
Kahωroonta Karω̃da. Bößa.
Kazeequara. Wärja.
Oω̃ntack. Gryta/ Kittil.
Kaatzie. Faat.
Karωω̃nta. Steen.
Chanoona. Tobakspipa.
Ojeengqua. Toback.
Omúſse Ojéngqua. Röka Toback.
Adω̃gen. Hadoogan. Yxe.
Uthſyſta. Eld.
Koonæ. Stoor.
Stúnga. Lijten.
Tzídtze. Katta.
Abgârijω. Hund.
Sarakáliω. Skiuta.
Taéſta Zωróncka. Jag förſtår intet.
Hije Zωróncka. Men jag förſtår.
Serωquáckſi. Tu áſt ond.
Tinnijgo ottchoω̃rha. Huru myckit penningar wil tu hafwa therföre.
Zarúncka Kahωjéhω uthſyſta. Kan tu giöra vp eld.
Chótſis chijrω. Sij / jag wil giſwa tig.
Taéſta gâyω. Har tu intet.
Káſsha ſchæænu. Gif mig thetta för intet.

Hije

Hije Kákhto ſchæænu. Jag geer tig thetta igen.
Hoona Sattæænde. Jag går nu bort.

Modus Supputandi MAHAKUASSORUM.

Onſkat.	1.	Axe ſchaaro.	13.
Tiggene.	2.	Rajene ſchaaro.	14.
Áxe.	3.	Wiſck ſchaaro.	15.
Rajéne.	4.	Jajáck ſchaaro.	16.
Wiſck.	5.	Tzadack ſchaaro.	17.
Jajáck.	6.	Tickerom ſchaaro.	18.
Tzadack.	7.	Wáderom ſchaaro.	19.
Tickerom.	8.	Tijkeni.	20.
Wáderom.	9.	Wáſha ne Wáſha.	100.
Wásha.	10.	Wáſha ne Wáſha onſkat.	101.
Ónſkat ſchaaro.	11.	Wáſha ne Wáſha tiggene.	102.
Tiggene ſchaaro	12	&c. &c. &c.	